ESTUDIS

JOAQUIM LLOVET
L'Amable Teresa, la goleta de Miquel Biada

JOAN MAJÓ i CRUZATE
Noves tecnologies i globalització

RAMON SALICRÚ i PUIG
El fet religiós

MANUEL CUYÀS
L'home dels dissabtes

JOSEP PUIG i PLA
Records d'en Terri al llarg dels anys i d'alguns fets

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FULLS/69

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, gener 2001

FULLS/69
del Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró, gener 2001

TAULA

- **EDITORIAL** 1
- **ACTUALITAT** 2
- **ESTUDIS**

L'*AMABLE TERESA*,
LA GOLETA DE MIQUEL BIADA
Joaquim Llovet 9

NOVES TECNOLOGIES I GLOBALITZACIÓ
Joan Majó i Cruzate 12

EL FET RELIGIÓS
Ramon Salicrú i Puig 21

L'HOME DELS DISSABTES
Manuel Cuyàs 31

RECORDS D'EN TERRI AL LLARG
DELS ANYS I D'ALGUNS FETS
Josep Puig i Pla 35

- **DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA** 41

Portada: Escut de Mataró.
Rajola modernista de l'edifici de la Beneficència Municipal del carrer de Sant Josep, avui seu del Patronat Municipal de Cultura, obra de Josep Puig i Cadafalch.

Prohibida la reproducció dels textos i de les il·lustracions sense esmentar la procedència.

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró.
Director: Manuel Salicrú i Puig.
Beata Maria, 3
Tel. 93 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
Composició i impressió:
Copisteria Castellà. c/ Pujol, 40 - 08301 MATARÓ
Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

L'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria no es responsabilitza necessàriament de l'opinió que expressen els articles signats.

Amb la col·laboració del Patronat Municipal de Cultura MATARÓ

EDITORIAL

L'ANY PUIG I CADAFALCH

Aquest any 2001, a proposta dels Ajuntaments de Barcelona, Mataró i Argentona, ha estat declarat «Any Puig i Cadafalch».

Durant tot l'any actes acadèmics, exposicions, conferències, itineraris i publicacions valoraran l'obra arquitectònica de Josep Puig i Cadafalch, un dels grans arquitectes modernistes catalans, en la línia iniciada l'any passat amb Lluís Domènech i Montaner, que continuarà l'any vinent amb Antoni Gaudí. I també serviran per conèixer la seva personalitat, destacable com a polític catalanista (regidor de l'Ajuntament de Barcelona, diputat a Madrid i president de la Mancomunitat de Catalunya), com a historiador d'art, especialista en arquitectura romànica, i com a membre i president de l'Institut d'Estudis Catalans, institució que, gràcies a ell, salvà els anys durs de la postguerra i tingué continuïtat. Perquè Josep Puig i Cadafalch, nascut a Mataró el 1867 i mort a Barcelona el 1956, és persona principal de la Catalunya de la fi del segle XIX i primera meitat del segle XX.

Però potenciar, valorar, restaurar i donar a conèixer l'obra arquitectònica de Puig i Cadafalch en el marc molt ampli de l'arquitectura modernista catalana serà la finalitat bàsica de la commemoració. I com que Mataró conserva una part important de l'obra de l'eminent arquitecte, cal elogiar la iniciativa, a la qual el Museu Arxiu de Santa Maria s'adhereix de molt bon grat.

L'avinentesa fa pensar també en la valoració i la conservació de la globalitat del patrimoni arquitectònic mataroní que, tot i estar protegit formalment pel Pla Especial del Catàleg, a la pràctica és afectat progressivament per supressions o desafortunades actuacions de substitució. I encara que la llista podria ser molt extensa, només n'esmentarem dues de ben recents, els edificis de l'Ateneu i la botiga de can Palomé, «La Confianza», precisament obra de Puig i Cadafalch.

El patrimoni arquitectònic és un bé cultural que, com a memòria històrica, cal conservar i valorar. És cert que es pot intervenir en funció de consolidacions estructurals o nous usos. Però sempre totes aquestes intervencions han de respectar i mantenir l'obra original protegida, per permetre la lectura del temps i de l'espai que la va formar.

Per això cal restaurar el patrimoni arquitectònic i no pas substituir-lo. Restaurar és valorar i tornar a l'origen. Substituir és copiar, és fer obra nova, no original. Les substitucions només són justificables en casos excepcionals, que es presenten molt poques vegades, i, fins i tot en aquests casos, només seran vàlides si documenten i reprodueixen amb precisió i rigor l'obra original perduda.

ACTUALITAT

LA CAPELLA DEL SAGRAMENT FACSÍMIL PUIG I CADAFALCH

El primer dels actes commemoratius de l'Any Puig i Cadafalch organitzat pel Museu Arxiu, ha estat l'exposició «El modernisme a Santa Maria. Emili Cabañes, arquitecte», en la qual figuren els plànols del projecte de la capella del Sagrament.

I com a complement a l'exposició reproduïm tot seguit, en facsímil, els comentaris que Josep Puig i Cadafalch va fer, quan encara era estudiant, sobre la capella, extrets del *Semanario de Mataró*, i publicats en l'edició corresponent al 6 de novembre de 1889, que Rafael Soler i Fonrodona ha localitzat.

Cal fer constar també que, encara que el setmanari era escrit en castellà, l'article de Josep Puig i Cadafalch és en català.

Josep Puig i Cadafalch, assegut, al centre del grup.
Al seu costat, dret, Ignasi Mayol i Pasant.
Fotografia família Mayol.

Ensaig de Critica Arquitectónica

Aném á parlar d' una obra arquitectónica filla de iniciativa d' una ciutat de segon orde, dirigida per un arquitecte que viu fora de la capital y que senyala una via pera la qual l' arquitectura religiosa podrá tornar á recobrar aquell típich carácter de las obras cristianas, perdut de tant temps, mentres se cregué trobar las fons de la bellesa en las formas artísticas anomenadas clássicas.

No es que ella sigui la primera fita d' una renaxensa arquitectónica, ab iguals tendencias podriam citar dotzenas de edificis bastits en distintas afraus de Catalunya que tenen l' orígen de llurs formas en los principis artístichs sentats per la edat mitjana, com la obra de que aném á parlar, y que constitueixen ja, sino escola, una tendencia que temps á venir definirá lo carácter del art religiós en l' acabament de nostre segle, en contraposició del que imperá desde 'l segle XVI, inspirat en los principis que allavors se deyan de la arquitectura grega y romana.

Nosaltres que volém fer reviure l' esperit de cada regió ab son propi carácter, nos gaudim cada volta que podém afegir á la crónica del art contemporani una entitat artística que dona senyals de vida fora de la capital, perque aixó demostra que la vida de nostra terra no resideix sols en lo cap, sino que la sanch circula per totas las venas.

Nos referím á la nova Capella del Sagrament de Santa María de Mataró, obra del arquitecte mataroní don Emili Cabanyes y executada en la part pictórica per lo distingit pintor y decorador de Barcelona don Enrich Monserdá.

Hem dit que pertenyía aqueixa obra á una tendencia que cercava la font de sa inspiració en los principis arquitectónichs de la edat mitjana, trobant la bellesa en aquellas barbres y pesadas que no fa molts anys tothom excluhia del temple sagrat del art; son plan y sa extructura, sos detalls escultórichs, la policromia que l' embelleix, las ideas que expressan agermanadas la pintura y la escultura ajudant á las formas geométricas que l' arquitecte empleá, tot es tret dels tradicionals principis d' un art que en Catalunya lográ brillar ab tot son explendor, l' art llatí bissantí anomenat, encara que impropiament, románich.

Arts torals, estrebant sobre columnetas que trasmeten la empenta á ciselladas cartelas apoyadas sobre pilastras, divideixen la nau rectangular y sostenen junt ab altres archs formers á voltas vaidas de mahó de plá que la destresa de nostres mestres de casas y la bondat de nostres materials han fet típicas de nostra terra; un absis semicircular, de menor diámetro que l' amplada de la nau, forma lo santuari

coronat, recordant l' antich *arch triomfal* d' una superficie curva que l' enllasa ab lo arch toral, apoyada en duas petxinas cónicas; un finestral obert en lo frontispici, voltat d' altras finestras en forma d' estrella, iluminant lo conjunt que acabèm de descriure y armonisant la riquissima policromia ab que cada un dels elements arquitectónichs acentúa la expresió que li han donat l' art, la construcció, la imaginació de la gent de la edat mitjana, las tradicions y 'ls dogmas de la Iglesia.

Tal es lo conjunt purament románich de la nova Capella del Sagrament, bastida junt á la iglesia parroquial de Santa Maria de Mataró. Sas formas, la idea de sa estructura, la policromia, tot aixó ho dona l' art de nostras iglesias antigas, mes l' artista apoderantse d' ell, perfeccionantlo adaptant sas pesadas formas, que tant be esqueyan á aquella societat de monjos y guerrers á l' estat de nostra civilisació, sustituhint á las encarcaradas imatges, mal girbadas y convencionals, del pintor bissantí, las del pintor que coneix lo natural y no l' espanta la perspectiva, unint lo antich ab lo nou, agermanant lo recort ab lo present, ha lograt crear una obra artística que es d' avuy y d' ahir, com lo eternal Misteri á que está dedicada.

Jo no sé res mes gran en que inspirarse pera formar una obra á que puguin prestar sos recursos totas las arts, que 'l Sagrament á que está dedicada la que parlèm: Deu fet home donant son cor vessant d' amor als corsecats que no estiman; Deu poderós humiliat fins á terra; lo cel admirantse, l' home baixant son cap y lloant al Deu de cel y terra.

Sols la etat mitjana sapigué fer parlar la pedra ab veu angélica, y en las formas llavors forjadas, solzament hi ha paraulas pera expressar en pedra tota la sublimitat dels dogmas cristians.

En la volta del absis, ahont l' artista de Bissanci hi posá en mosaich la imatje del Creador, s' hi presenta la Santa Trinitat, llegintse sota d' ella la *alfa* y la *omega* dels salms, una aureola d' ángels pintats en la superficie curva de que hem parlat l' enllassa ab las voltas tapissadas d' estrellas y ab los timpans dels archs formers, en que grupos d' ángels semblan entonar alabansas á la divinitat.

En los murs se desenrotlla en simbolisme lo que la terra ha contemplat dels divinals misteris; los simbols dels evangelistas obrint los llibres sagrats y ensenyant lo testimoni de la paraula divina, que decoran lo presbiteri; los simbols de Jesucrist rodejats de passionarias y espinas que decoran amples faixas junt los rassaments dels archs formers; los cuadros, avuy no executats, encara que rodejats de palmas que omplirán los murs, las imatjes de Santa María d' Alacoque y Sant Tomás d' Aquino, la visió mística y la rahó volant á contemplar de lluny á Deu. Com á síntesis del cuadro, demunt del lloch mateix ahont la realitat se mostra, s' hi aixeca la imatje de Jesucrist en bellisim trono ensenyant son cor llatzarat als homes, rodejat de riquissimas coronas de illuminació, sustituhint aquellas imatjes del Deu de tremenda majestat de la época románica.

Tal es com la pintura ajuda á las formas del arquitecte á expressar tota la grandiosa concepció de que acabèm de parlar.

La idea y la forma 's donan las mans, y la bellesa surt inmaculada reproduhint en la imaginació del que la contempla la impresió mística de las obras inspiradas pel Cristianisme, que en va 's cercava en las obras bastidas segons los principis del art nascut al alé de la civilisació antiga.

Aqueixa transformació artística que senyala la Escola á que pertany la obra que 'ns ocupa no es casuística ni aislada, ans be respon á un cambi radical que 's manifesta de temps y que no es res mes que la reacció de la societat cohibida pels unitaristas principis del Renaixement que oprimiren á la arquitectura y á las lletras tant com als pobles enmotllantlos á principis apriorístichs é idealistas que forjava en sos desvaris la rahó orgullosa. La arqueología artística, que ha sigut l' estudi experimental de la bellesa, ha romput ab las antiguas preocupacions y ha esquinsat los códichs inexorables, y avuy no basta pendre un compás y midar lo Parthenon pera tenir lo motllo etern y universal de la bellesa arquitectónica. Fent anatomía, la ciencia arqueológica, dels edificis de civilisacions passadas, estudiant sa estructura y fatxa eterna, ni mes ni menos que l' anatómich lo cadávre, s' ha cercat l' enllás que hi ha entre un y altre, s' hi ha entrevist quelcom del estat religiós, polítich y social dels pobles que 'ls bastiren; s' hi ha trobat la influencia del cel y l' horissó que 'ls rodejava, ni mes ni menos que 'l fons influheix en la composició pictórica; comparantlos ab las distintas rassas s' hi ha vist la recordansa de antichs hábits y antiguas influencias, y examinant finalment lo período histórich qus 'ls engendrá s' hi ha trobat reflexat l' estat del cor del artista, que, com los seus conciutadans, vivia en lo mon real en que la bumanitat s' agita.

Avuy la estática al artista no li imposa ni aquesta ni l' altra proporció, ni que á la columna hi segueixi un arquitrau y després un fris, una coronisa, ni que 'ls edificis se subjectin á una tiránica euritmia com si la arquitectura fós un art per partida doble; no li imposa tan sols un estil arquitectónich; té, li diu, aquí tens la varietat de materials, estudia las formas que escauhen á sa estructura, combínalas segons las lleys que dicta la Mecánica, dónalshi la proporció que aquesta 't marca, expressa l' ofici que cada membre desempenya en la obra y, dintre eixos preceptes comuns á Grecia y l' art de la edat mitjana, románich y ogival, adapta l' edifici á la institució que 'l demana y forga, no una página deslligada ab la época en que vius, sino una expressió de son carácter, síntesis de tantas influencias históricas y etnológicas, adaptada al clima y al paisatje, enllassada al present y passat, com un detall del cuadro inmens que 'ls homes y la naturalesa á través del temps y del espay desenrotllan.

La escola arquitectónica, de que es bellísim exemplar la obra del senyor Cabanyes y Monserdá, ve realisant aqueix ideal, reanudant, en lo final del sigle XIX, la continuitat rompuda per lo Renaixement clássich en la evolució de la forma artística del edifici religiós.

JOSEPH PUIG Y CADAFALCH.

CICLE DE CONFERÈNCIES
LES EXPECTATIVES DEL NOU SEGLE

Durant el passat mes de novembre el Museu Arxiu de Santa Maria va programar el cicle de conferències *LES EXPECTATIVES DEL NOU SEGLE*, per tractar i incidir sobre la problemàtica que presenta la nostra societat en el moment del canvi de segle i de l'inici del nou mil·lenni. Les conferències programades van ésser les següents:

Dijous 2 de novembre:
Les noves tecnologies. La globalització, a càrrec de Joan Majó i Cruzate, enginyer industrial, ex-ministre d'Indústria i ex-alcalde de Mataró.

Dijous 9 de novembre:
El fet religiós, a càrrec de Ramon Salicrú i Puig, llicenciat en filosofia i lletres.

Dijous 16 de novembre:
L'esdevenidor de la cultura catalana, a càrrec de Miquel Reniu i Tresserras, llicenciat en filosofia i lletres.

Dijous 23 de novembre:
Mataró, a l'inici del segle XXI, a càrrec de Manuel Mas i Estela, alcalde de Mataró.

Dissortadament, la darrera de les conferències es va haver de suspendre a conseqüència del greu atemptat que va ocasionar la mort d'Ernest Lluch i Martín, economista, historiador i ex-ministre de Sanitat.

Davant aquest fet, el Museu Arxiu de Santa Maria expressa el seu més ferm rebuig a la violència de l'organització ETA i el seu criteri que totes les qüestions, per difícils que siguin, només es poden resoldre per la via de la comprensió i el diàleg.

La conferència suspesa es va programar de nou per al dijous dia 18 de gener.

Per l'interès de la temàtica tractada, el Museu Arxiu de Santa Maria publicarà el text de les conferències. En aquest número dels *FULLS* s'inclouen la segona i la tercera.

L'Equip del Museu Arxiu preveu de continuar el cicle durant aquest any 2001.

NOU EQUIP INFORMÀTIC AL MUSEU ARXIU

Una subvenció atorgada per la Fundació Caixa Laietana ha permès de renovar l'equip informàtic del Museu Arxiu. Cal fer-ho constar a manera d'agraïment.

L'ADREÇA web DEL MUSEU ARXIU

El Museu Arxiu de Santa Maria disposa de l'adreça www.geocities.com/museu-arxiu. La pàgina, que inclou informació de la institució, de les seccions del museu, de l'arxiu i de les publicacions, ha estat redactada per Andreu Salicrú i Lluch.

NOVA INSTAL·LACIÓ DE MEGAFONIA
A LA SALA POLIVALENT DEL MUSEU ARXIU

Durant aquest mes de gener quedarà muntada la nova instal·lació de megafonia a la sala polivalent del Museu Arxiu. Executada per la casa mataronina Uix Casals S.L., el seu import és de l'ordre de les 225.000 ptes. El Patronat Municipal de Cultura ha col·laborat en la despesa de la instal·lació a partir d'un ajut extraordinari, concedit el mes de desembre passat.

XVII SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS

Va tenir lloc el dissabte dia 25 de novembre de 2000, a l'estatge del Museu Arxiu. Les comunicacions presentades van ésser les següents:

«La JOBAC de Mataró (1984-1999)», d'Albert Dresaire, Josep Lligadas i Joan Salicrú.

«L'Assemblea de Catalunya i l'Assemblea Democràtica de Mataró. Reflexions i comentaris», de Josep Puig i Pla.

Públic assistent a l'acte.
Fotografia Miquel Sala. MASMM.

«El primer certamen literari de Vilassar de Mar (1887)», de Jaume Vellvehí i Altimira.

«Els cafès del meu avi», de Vicenç Arís i Julià.

«Les cobles del Corredor», de Rafel Mitjans i Teresa Soler.

«La gralla, *al nord del Llobregat*», de Rafel Mitjans i Teresa Soler.

«Els orígens de l'escola pública de nenes de Sant Josep (1836-1850). Noves dades», de Montserrat Gurrera i Lluch.

«Anotacions d'un fuster del segle XIX», de Josep M. Roqué.

«*Gavatxos, gascons i francesos.* L'allau francesa a la comarca del Maresme als segles XVI i XVII», d'Alexandra Capdevila Muntadas.

«El grup escultòric sobre el trànsit de la Verge de la parròquia de Santa Maria de Mataró (s. XVI)», de Joaquim Graupera.

«Civitas Fracta. Un castell inèdit», d'Antoni Martí i Coll.

«L'alimentació a Vilassar durant la baixa edat mitjana», d'Enric Subiñà i Coll.

«Aportacions a l'estudi del criptopòrtic de can Modolell. Cabrera de Mar», de Joan Bonamusa, Joan F. Clariana, Isabel Garí i Enric Juhé.

«Noves consideracions sobre els materials arqueològics provinents de la capella de Santa Margarida de Cabrera de Mar», de Ramon Jàrrega i Domínguez i Joan F. Clariana i Roig.

«El jaciment romà de mas *Coll* (Alella)», de Ramon Coll Monteagudo, Joaquim Pere Isern i Fernando Cazorla.

«Nova actualització de l'inventari arqueològic de Premià de Dalt i de Mar (segona part)», de Ramon Coll Monteagudo.

Coincidint amb la Sessió d'Estudis, s'editá el volum que aplega les comunicacions de l'any anterior.

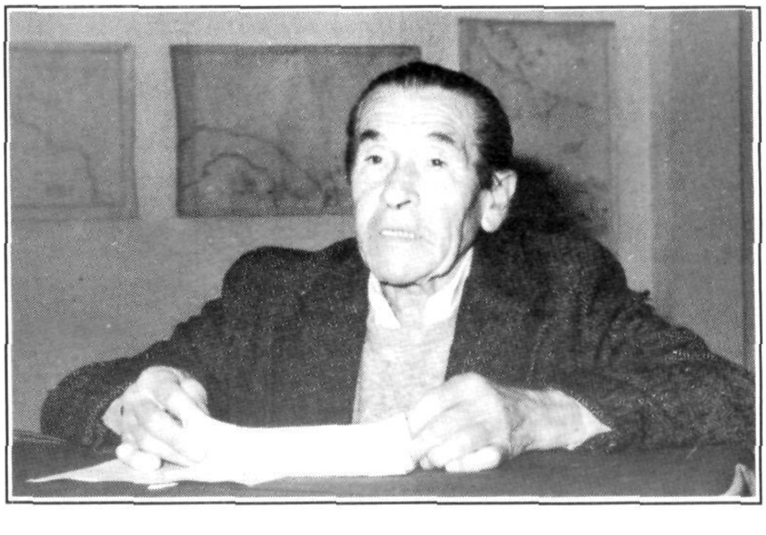

Vicenç Arís i Julià llegint la seva comunicació.
Fotografia Miquel Sala. MASMM.

EXPOSICIÓ *EL MODERNISME A SANTA MARIA. EMILI CABAÑES, ARQUITECTE*

Inaugurada el passat dia 16 de desembre de 2000, va restar oberta fins al dia 25 de març de 2001.

L'exposició presenta els plànols i dibuixos dels fons del Museu Arxiu de Santa Maria, referents a l'obra de l'arquitecte mataroní Emili de Cabañes i Rabassa (1850-1917). Destaquen els de la sèrie corresponent a la capella del Sagrament, inaugurada l'any 1888, obra en la qual col·laborà en la seva decoració el pintor barceloní Enric Monserdà. Aquesta capella es troba actualment en curs de restauració, la qual cosa la retornarà a la seva bellesa original i la convertirà en un dels espais més valorats de la nostra basílica.

Contemporani i similar al cambril de Montserrat, és el projecte que s'havia de dedicar a les relíquies de les Santes Juliana i Semproniana, patrones de la ciutat de Mataró. Es posà la primera pedra del cambril l'any 1888, en el lloc on s'havia de construir, darrera l'absis de Santa Maria, però l'obra no tingué continuïtat.

De l'arquitecte Cabañes tenim el dibuix de la reixa que es posà davant la façana de l'església, i també els que va fer, amb la col·laboració del pintor Vinardell, dels ornaments de les Santes, sortosament conservats. Encara que no en tenim cap testimoni gràfic, sabem per l'informe de les obres que es va consolidar la volta, es reforçaren els murs baixos del campanar i es va refer el sostre del cor alt, i que, junt amb els arquitectes August Fortuny i Eduard Mercader, hi treballà Emili Cabañes.

El nostre arquitecte fou l'autor del projecte del monestir neoromànic de les monges benedictines de Mataró, desgraciadament enderrocat, i treballà també a La Coma i a d'altres edificis d'institucions eclesiàstiques. Home d'una religiositat oberta a la doctrina social del papa Lleó XIII, fou una de les primeres figures en la inauguració del Círcol Catòlic d'Obrers, entitat que presidí vint-i-tres anys, del 1893 al 1916.

Fou consiliari del Círcol el doctor Francesc de P. Mas i Oliver, designat l'any 1915 bisbe de Girona. En la seva ordenació episcopal, tingué com a padrins el senyor Emili Cabañes i la seva esposa Regina Marfà.

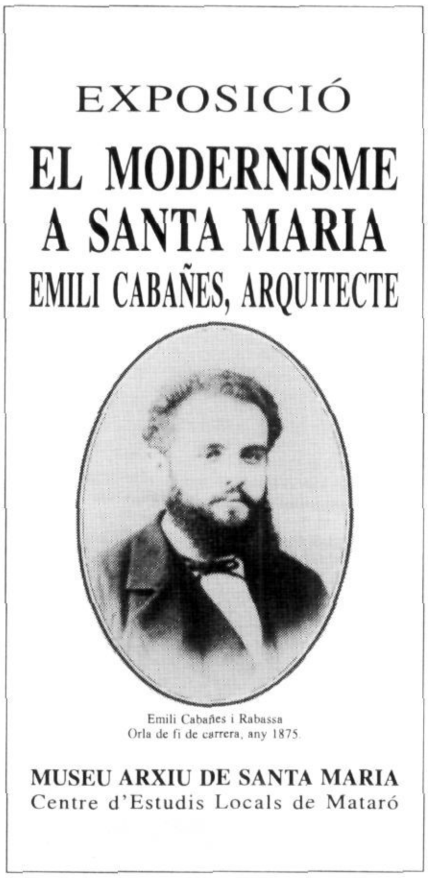

En l'aspecte ciutadà, hem d'esmentar la gran obra com a urbanista en el Pla d'Eixample i reforma interior de la ciutat de Mataró (1878), col·laborant amb l'enginyer Melcior de Palau.

Cabañes projectà el desviament de les aigües pluvials a ponent i el nou edifici de l'Escola d'Arts i Oficis, construït on hi havia La Fleca, al Carreró, obra que acabà Puig i Cadafalch l'any 1894.

Entre les edificacions importants trobem el Salón Novedades, al carrer d'Isern cantonada amb carrer de Catalunya, i entre els monuments el panteó col·locat a l'esplanada del cementiri, en el qual una figura femenina, sobre una gran columna, sosté les corones de llorer dels herois liberals, encapçalats per Jaume Ybran. El projecte i el pressupost foren signats per l'arquitecte l'any 1889.

Culminà l'acció ciutadana de l'arquitecte Emili de Cabañes i Rabassa, el fet de ser elegit alcalde constitucional de Mataró l'any 1895, càrrec que ostentà fins a l'any 1902.

La generositat de la seva família ens permet d'exposar els treballs acadèmics dels anys en què Cabañes cursava la carrera d'arquitectura, que acabà l'any 1895. Aquests dibuixos porten la signatura dels seus catedràtics: Elies Rogent, F. del Villar, August Font, Leandre Serrallarg, Antoni Roure i Joan Torra.

Agraïm a la senyora Montserrat Boada i de Cabañes, vídua de Roure, la seva col·laboració, fet que ens ha permès de conèixer un nou aspecte de la personalitat de l'arquitecte Cabañes.

És el primer dels actes organitzats pel Museu Arxiu durant l'*ANY PUIG I CADAFALCH*.

OBRES DE RECONSTRUCCIÓ DE LES TEULADES DE LES CAPELLES DE LA PURÍSSIMA I DE SANT DESIDERI DE LA BASÍLICA DE SANTA MARIA

El passat mes d'octubre van finalitzar les obres, que corresponen al primer dels projectes parcials inclosos en la campanya *MATARÓ RESTAURA SANTA MARIA*.

Les obres han consistit en la substitució de les teulades de les dues capelles, la consolidació i neteja de les golfes inferiors, la renovació del terrat existent sobre la secció Santes del Museu Arxiu i la restauració integral de les façanes que donen a l'hort del Rector, des de la capella de les Santes, fins a la capella de Sant Desideri. A més, s'ha fet una revisió general de les cobertes i s'han col·locat reixes a totes les obertures exteriors de ventilació de les golfes sota teulada, per evitar l'entrada de coloms.

Els treballs s'han fet d'acord amb el projecte i la direcció d'Agàpit Borràs i Plana i Mariona Gallifa i Rosanas, arquitectes, i de Manel Salicrú i Puig, aparellador i arquitecte tècnic. Han estat executats per l'empresa Construcciones Moreno Díaz e Hijos S.L., i hi han intervingut els industrials Josep M. Alsina, estucats, Manuel Llinàs, electricitat, J. Ruiz, fusteria d'alumini i Pintures Vargas, pintor.

El cost de les obres ha estat de l'ordre dels dotze milions de pessetes, a càrrec de la parròquia de Santa Maria, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Mataró i la Caixa d'Estalvis Laietana.

Visió de la zona restaurada. Fotografia Manel Salicrú i Puig

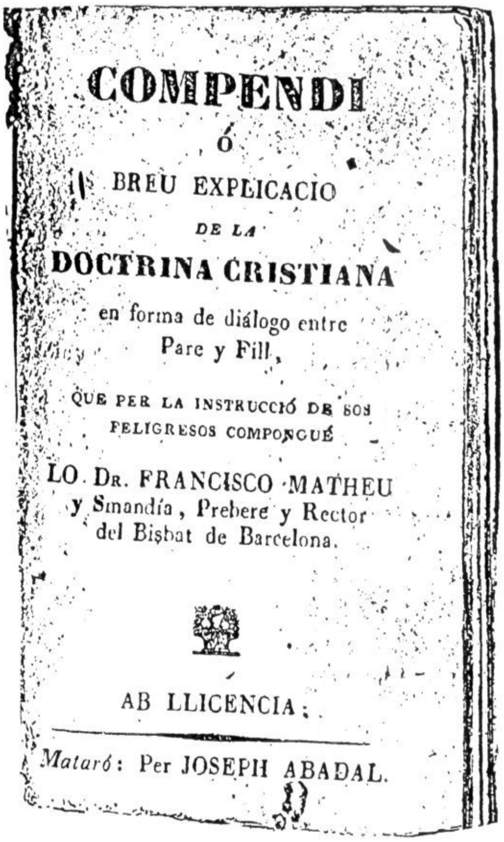
COMPENDI
ó
BREU EXPLICACIÓ
DE LA
DOCTRINA CRISTIANA
en forma de diálogo entre
Pare y Fill,
QUE PER LA INSTRUCCIÓ DE SOS
FELIGRESOS COMPONGUÉ
LO. DR. FRANCISCO MATHEU
y Smandía, Prebere y Rector
del Bisbat de Barcelona.
AB LLICENCIA.
Mataró: Per JOSEPH ABADAL.

SEGON CENTENARI DEL TRASPÀS DEL DOCTOR FRANCESC MATHEU I SMANDIA

Coincidint amb els dos-cents anys de la mort del doctor Francesc Matheu i Smandia, sacerdot mataroní, rector de la parròquia de Sant Baldiri de Sant Boi de Llobregat, autor del *Compendi o Breu Explicació de la Doctrina Cristiana*, que fou el catecisme oficial del Bisbat de Barcelona, des del segle XVIII fins a l'inici del segle XX, i que fou editat en múltiples i diverses ocasions, la parròquia de Sant Baldiri va organitzar, durant les passades festes de Nadal, una exposició commemorativa.

El Museu Arxiu de Santa Maria hi col·laborà amb l'aportació d'algunes de les edicions del *Compendi* que són a la biblioteca de la institució.

LLUÍS TERRICABRES I MOLERA, *IN MEMORIAM*

El passat dia 27 d'octubre va morir a Mataró en Lluís Terricabres i Molera, en Terri, artista manyà, home polifacètic, amic de tothom, i col·laborador del Museu Arxiu.

Lluís Terricabres, amb la col·laboració d'en Joaquim Casas i Busquets i de l'Antoni Comas, va fundar el Racó del Casal, institució que durant molts anys, en plena dictadura, va mantenir viu l'esperit de Catalunya, i que cada dissabte organitzava conferències-col·loqui de temàtica diversa. Pel Racó van passar la pràctica totalitat dels intel·lectuals del país.

Com a homenatge, aquests *FULLS* inclouen dos treballs sobre la seva persona.

Que descansi en pau.

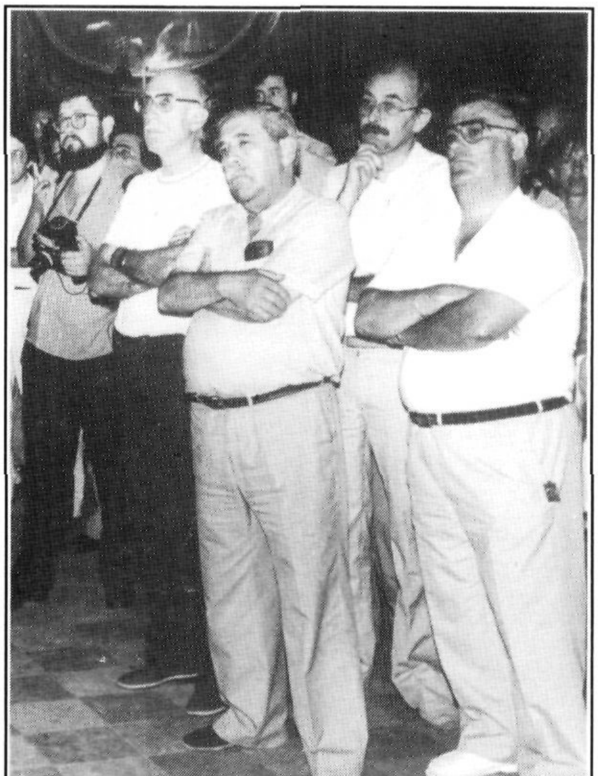

NOTÍCIA DE DONATIUS RECENTS

Hem de fer constar l'entrega continuada de documentació i fotografies que fa el senyor Joaquim Dorda i Comas.

I també les aportacions gairebé regulars de documentació i impresos fetes per la llibreria Rogés.

Ho agraïm.

El nostre col·laborador ens ofereix algunes notícies sobre la goleta propietat de Miquel Biada –el mataroní tantes vegades recordat– amb la qual havia corregut les mars.

L'*AMABLE TERESA*, LA GOLETA DE MIQUEL BIADA

És sabut que Miquel Biada i Bunyol, l'home del «Carril de Mataró», era propietari d'una goleta anomenada *Amable Teresa*. Un nom que, segons el biògraf de Biada, portaria en homenatge a la seva esposa.[1] Però fins ara no es tenia cap més notícia sobre la susdita embarcació ni de cap de les seves possibles característiques.

Avui, donem a conèixer una documentació que aporta alguna llum sobre aquests extrems. Es tracta, primerament, de l'escriptura de patronia atorgada per Miquel Biada el mes de març de 1822, a Barcelona, de la goleta *Amable Teresa*, de 45 *toneladas*, a favor de Gaspar Prats de la matrícula de Mataró.[2]

Abans que tot caldrà dir que Gaspar Prats era cunyat de Miquel Biada, ja que estava casat aquest darrer amb Teresa Prats, germana de Gaspar. Ultra aquest fet de parentiu, també tenien de comú la professió de pilot de la marina mercant. Ambdós figuren als llibres de registre d'alumnes de l'escola de pilots d'Arenys de Mar, als folis dels quals causaren alta l'any 1806.[3]

Miquel Biada i Bunyol.
Fragment del retrat existent a la Galeria de Mataronins Il·lustres de la Casa de la Ciutat de Mataró.

Convé igualment recordar que per escriptura de patronia s'entenia el document legal mitjançant el qual el propietari d'una embarcació confiava la seva direcció i administració a una persona determinada, generalment home de mar, i li donava amplis poders per a regir-la, governar-la, defensar-la, d'acord amb els drets i condicions mútues que s'estipulaven al document.

En el nostre cas, el nomenament es fa interinament, i a continuació vénen les clàusules acostumades: que no podria emprendre cap viatge sense el consentiment de l'atorgant i que al retorn de cada viatge hauria de donar compte i raó de tots els nolis, lucres i emoluments que hagués assolit amb el vaixell així com dels arreus i l'aparell.

Amb aquests pactes, Biada atorgava, doncs, al seu cunyat, la plena facultat «de regir, gobernar, defender y patronear» la goleta, amb les corresponents condicions de navegar, segons l'estil de la mar, a qualsevol part que se li ordenés i de poder llogar mariners i substituir-los segons li semblés. Gaspar Prats dóna la seva acceptació a tot plegat i a tenir la goleta sota la seva direcció i càrrec.

D'aquest contracte, en podem deduir dos fets. El primer, que Miquel Biada era propietari únic de l'*Amable Teresa*. L'altra circumstància és la reduïda capacitat de la goleta –45 *toneladas*–, cosa que s'avé amb el fet de pertànyer a un sol propietari. Tanmateix es tractava d'un vaixell petit si el comparem amb molts altres velers catalans de l'època que solcaven l'Atlàntic. Tinguem present que, segons el mètode oficial per al càlcul del tonatge de les embarcacions a l'època, la *tonelada* equivalia a 20 quintars o 2.000 lliures castellanes de pes de la càrrega que transportaven.[4]

El mateix dia de l'atorgament de l'escriptura de patronia, Gaspar Prats, com a patró de la nau, va estendre davant notari el que hom anomenava contracte de tripulació del mateix vaixell. Aquesta classe de contractes reunien una sèrie de pactes fets entre el patró i els tripulants d'una nau per a un viatge determinat. En el nostre cas, veiem que l'*Amable Teresa* estava llesta per emprendre un viatge a Veracruz amb escala a l'Havana. Els pactes convinguts s'ocupen, d'entrada, de la qüestió salarial. Així estableixen que el segon pilot guanyaria 30 pesos d'anada i tornada; el contramestre, Salvador Sala, 30 pesos; el calafat Francesc Llorens, 20 pesos, també d'anada i tornada i mensualment. Els mariners guanyarien 10 duros mensuals cadascun; els mossos, 7 duros, i el «paje», 4 duros, tots d'anada i tornada. Aquests salaris es regularien d'acord amb l'estil corrent del port on es donés per acabada la tornada a Europa.

També es pactà que el menjar seria a l'estil de la navegació catalana, com es feia als vaixells que anaven a Amèrica, sense vi ni cap altre licor. La tripulació quedava obligada a les feines de la seva classe a fora i a dins de la nau, a obeir el capità, i en cas de mort qui el rellevés. Abans de sortir de Barcelona se'ls donaria un mes d'avanços i tothom havia de tornar amb el mateix vaixell. I encara, llegim, «estarà obligada la tripulación caso de hallar algun buque enemigo a defender con esmero e intrepidez para salvar el Buque y su cargamento». En el cas contrari no tan solament perdrien els salaris meritats, sinó que serien responsables de la pèrdua i perjudicis que ocasionés la seva manca d'acompliment.

La signatura del contracte ens permet de conèixer el nombre dels tripulants de la goleta. Ultra Gaspar Prats, firmen cinc tripulants més, mentre que sis d'altres manifesten que no ho fan per no saber escriure. En total, doncs, onze tripulants.[5]

Dels contractes que acabem de veure, també en podem treure una altra conclusió: que Miquel Biada el 1822 era de retorn al país, i que, per tant, la seva etapa veneçolana no va enllaçar directament amb la cubana, com alguna vegada hem llegit.

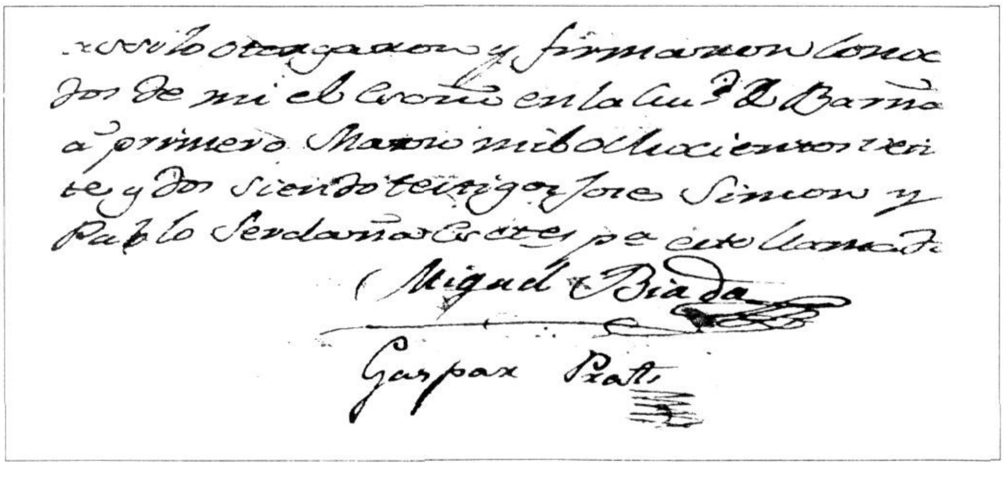

Signatures de Miquel Biada i Gaspar Prats a l'escriptura de patronia de la goleta *Amable Teresa*.

Però potser Biada no trigaria gaire a traslladar-se a Cuba. Ho diem pel fet que dos anys més tard, l'agost de 1824, en una escriptura notarial datada a Mataró, que de seguit veurem, en anomenar-lo es fa constar: «en el día ausente». És un document mitjançant el qual Teresa, la seva muller, ven, per 250 lliures, la meitat pertanyent al seu marit del llagut de tràfic *Sant Vicenç Ferrer*, de 12 *toneladas*, a Antoni Renter, pilot de Mataró, que ja era propietari de la meitat restant. És més, la venedora manifesta que ho fa per encàrrec del seu marit, segons aquest li ho havia expressat per carta de 22 d'abril anterior, cosa que ens permet deduir que es trobava fora. En aquesta ocasió, Teresa hagué de fer ús d'uns poders que Miquel li havia atorgat el març de 1818 davant de Joaquín de Faria, escrivà de la *Muy Noble y Muy Leal* ciutat de Maracaibo.[6]

Miquel Biada havia comprat el llagut de tràfic *Sant Vicenç Ferrer*, conjuntament amb Antoni Renter, a Domènec Sisa de Premià, el 3 de juny de 1822, pel preu de 400 lliures. Biada i Renter nomenaren patró de la barca Josep Llavina, pilot de Mataró.[7]

* * *

De banda de tot això, encara podem afegir que Miquel Biada tingué al mateix any 1822 alguna altra activitat en el ram marítim. Pel mes de març, conjuntament amb Antoni Renter, van comprar a Jacint Puig de Vilassar el llagut *Sant Antoni*, de 8 *toneladas*, per 300 duros. Ells mateixos concediren acte seguit la patronia de la barca a Josep Llavina, pilot de Mataró, i Biada sortí fiador per a obtenir la preceptiva patent reial de navegació.[8] Pel juny remogueren Llavina de la patronia i l'atorgaren a Esteve Mora i Viada, al qual acabaren venent la barca pel setembre del mateix any, pel preu de 300 duros.[9]

Serveixin, doncs, les dades que acabem d'exposar com a una senzilla contribució al coneixement biogràfic del nostre compatrici, Miquel Biada i Bunyol, l'home del «Carril de Mataró».

Joaquim Llovet

NOTES.

1.- Jaime Castellví Toda, *Biografía de D. Miquel Biada Bunyol* (Mataró 1948), 13.

2.- Arxiu Històric Notarial de Barcelona (AHNB), Escrivania de Marina (EM), not. Josep A. Falp, 1 març 1822.

3.- Arxiu Històric i Museu Fidel Fita d'Arenys de Mar, M-198, fs. 641/357 i 377. Tot i això, cal remarcar que els assentaments de Miquel Biada i Gaspar Prats només porten els noms, filiació i lloc de naixement. Queda en blanc la resta (edat, data d'ingrés, així com els preceptius viatges de pràctiques, exàmens, etc.). Informació facilitada al seu dia per l'amic Josep M. Pons Guri.

4.- Joaquim Llovet, *Constructors navals de l'ex-província marítima de Mataró. 1816-1875* (Mataró 1971), 21-23, 35.

5.- AHNB, EM, not. Josep A. Falp, 1 març 1822. Un dels tripulants que signa, Josep Antoni Feliu, podria ésser el segon pilot de la nau.

6.- Arxiu Històric Comarcal de Mataró (AHCM), Escrivania de Marina (EM), not. Antoni Simon, 21 agost 1824.

7.- AHCM, EM, Antoni Simon, 3 i 5 juny 1822.

8.- AHCM, EM, Antoni Simon, 22 i 23 març 1822.

9.- AHCM, EM, Antoni Simon, 3 juny, 25 setembre 1822.

El dia 2 de novembre de l'any passat, Joan Majó i Cruzate, enginyer industrial, ex-ministre d'indústria i ex-alcalde de Mataró, dintre del cicle de conferències sobre *Les expectatives del nou segle*, pronuncià la conferència que transcrivim.

NOVES TECNOLOGIES I GLOBALITZACIÓ

Bona nit a tothom. Amb el tema proposat per a la meva intervenció, més que una única xerrada, se'n podria fer tot un curs. Per això, quan en Rafel Soler i en Manel Salicrú em van demanar si volia participar en el cicle de conferències, vàrem convenir que parlaria de la perspectiva de l'evolució present i de les línies de cara al futur en el camp de la tecnologia i en el camp de la globalització, dos camps que, encara que són molt diferents, van de manera paral·lela. En realitat, sense l'un no existiria l'altre i es realimenten. I per això m'he plantejat de fer el que a algú potser li semblarà una xerrada descriptiva.

A veure, d'entrada hauríem de dir que quan parlem de les noves tecnologies, tothom es pensa que estem parlant de les tecnologies relacionades amb l'electrònica, les telecomunicacions, la televisió, en fi... I és veritat, només en part. És a dir, en aquest moment hi ha unes evolucions tecnològiques de les quals la més particular, perquè l'estem veient més directament, és la relacionada amb la informació. Però no és l'única i jo diria que, fins i tot, potser no és la que a mig termini tindrà més importància, encara que no ho sembli. Per tant, parlaré de l'evolució de la tecnologia des de tres punts de vista, que són els que jo crec que afecten fonamentalment les persones. Si pensem una mica en l'ésser humà, en les característiques fonamentals de l'ésser humà, hem de convenir que és un ésser biològic, i que a diferència dels altres éssers biològics, té una gran capacitat de coneixement, té intel·ligència. L'evolució ens ha separat biològicament d'altres espècies, perquè aquestes altres espècies han desenvolupat altres habilitats. N'hi ha que corren molt, n'hi ha que hi

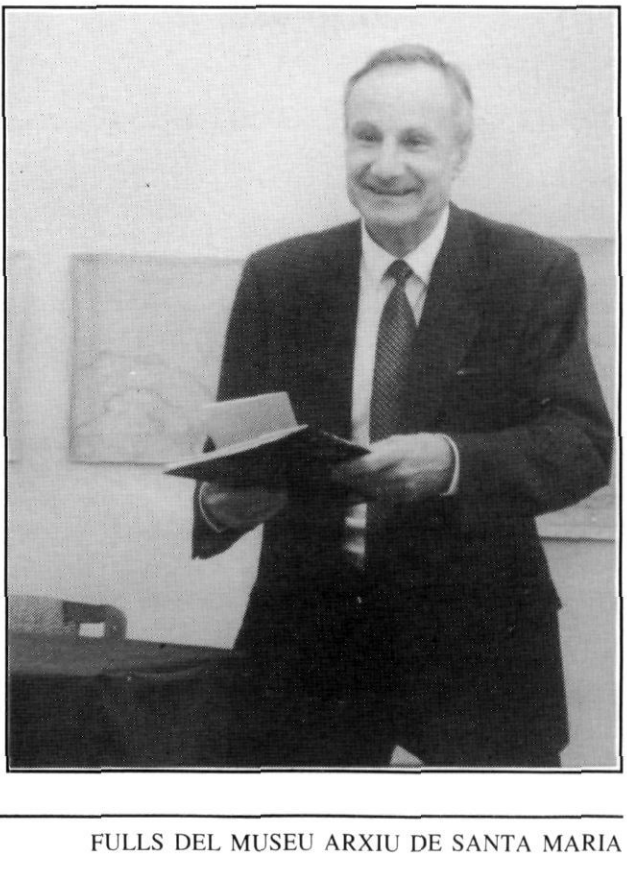

Joan Majó, durant la seva intervenció.
Fotografia: Miquel Sala. MASMM.

veuen molt bé, n'hi ha que hi senten molt, n'hi ha que tenen molta força. Nosaltres, l'espècie humana, ni hi sentim més que els altres, ni hi veiem més que els altres, però hem anat ampliant la nostra capacitat cerebral i, per tant, hem anat ampliant el nombre de neurones, i com que cada vegada tenim més espai de cervell i més neurones, tenim més capacitat de coneixement. Per tant, som uns éssers biològics que tenim una intel·ligència que ens diferencia dels altres éssers biològics. I perquè la nostra espècie segueixi evolucionant, i anant cap al futur, jo diria que cal contemplar tres paràmetres.

La nostra vida ecològica seria impossible sense el consum d'energia, és a dir, l'energia és una necessitat vital de tot ésser, de tot ésser viu, i per tant l'energia, i tot el que passa amb l'energia, és raó fonamental de la nostra vida.

A més, per anar activant la nostra intel·ligència, per anar augmentant el nostre coneixement, tenim necessitat d'un altre element essencial, la informació. És a dir, sense informació no tenim la primera matèria necessària per a elaborar els nostres coneixements.

I no seríem capaços ni de reproduir-nos sense un sistema de transmetre informació a les properes generacions, matèria d'energia i d'informació, és el que en diem genètica.

Per tant, l'evolució que en aquests moments s'està produint en el món de l'energia, en el món de la informació i en el món de la genètica són per a mi els tres vectors, les tres grans línies, que marcaran el que serà la humanitat en el futur i, per tant, vostès em permetran de fer una petita descripció del que avui està passant en cada un d'aquests tres sectors. Després parlarem també de la globalització.

Comencem pel sector de l'energia. Des de l'origen de la humanitat, les persones han necessitat una quantitat mínima diària d'energia per a subsistir. Ja sabem que es necessiten entre dues mil i dues mil cinc-centes quilocalories energètiques, per a no passar gana, per tenir un mínim d'alimentació. La història de la humanitat durant molts segles no ha estat res més que la recerca d'aquestes dues mil cinc-centes quilocalories diàries, que es trobaven caçant, recollint fruits, etc.

Tota l'energia que hi ha a la Terra i tota l'energia que nosaltres som capaços de consumir, només té un origen, és el Sol. L'única font d'energia que existeix al voltant nostre és el Sol. El Sol ens envia energia, que es converteix útil per a nosaltres a través de diversos mecanismes. Tothom coneix que l'energia del Sol fa moure l'aigua, fa que plogui, que hi hagi vent, etc... i podem transformar l'energia del Sol en energia mecànica. Però, sobretot, a la Terra, l'energia del Sol es transforma en energia d'aliments, la fotosíntesi. Per això és tan important que a la Terra hi hagi grans espais amb masses arbòries, perquè només allà on hi ha fulles verdes es produeix la fotosíntesi, i l'energia del Sol queda captada i es converteix en proteïnes, hidrats de carboni i tota la sèrie de coses que després mengem.

Per tant, en definitiva, tot el que ha fet la humanitat durant segles i segles ha estat recollir l'energia del Sol a través dels processos de fotosíntesi, que fan possibles les plantes, que els animals mengen, que nosaltres mengem, per poder obtenir les dues mil cinc-centes quilocalories diàries.

Aquesta és la història de la humanitat, que va començar amb les tribus nòmades, i que en un moment determinat, tres mil anys abans de Crist, més o menys, a la Mesopotàmia i l'Orient Mitjà, va aprendre per primera vegada, en comptes de caçar, a criar bèsties, i en comptes de recollir fruits, de tenir cura de fer-los créixer. Va ésser l'inici de l'agricultura i de la ramaderia i, per tant, de les societats sedentàries.

Tot això canvia fonamentalment, almenys a Europa, a partir dels segles XVII i XVIII, ja que, en un procés creixent, d'alguna manera, passem de la societat agrícola a l'actual societat industrial i de consum. I per descriure d'una manera molt simple què és el que representa tot això, es pot dir que avui, cada u de nosaltres, estadísticament, té a la seva disposició aproximadament unes dues-centes mil quilocalories, és a dir, quasi cent vegades l'energia que nosaltres podem produir físicament, perquè si mengem dues mil cinc-centes quilocalories, per al nostre consum és suficient, però en gastem aproximadament cent vegades més. Algunes les gastem directament, amb el cotxe, amb la calefacció, en la nostra llar, i altres indirectament, en elements col·lectius, fàbriques, transports... A Europa el consum, en funció del nombre d'habitants, està entre les cent cinquanta i dues-centes mil quilocalories.

La societat industrial és conseqüència de la revolució de l'energia que va començar als segles XVIII i XIX, primer amb la màquina de vapor, després amb l'electricitat, i ara amb la ràdioactivitat.

I d'on es treia, o es treu, aquesta energia? Perquè, és clar, el Sol és l'única font d'energia que tenim. I com es pot utilitzar l'energia del Sol? Doncs bé, aprofitant energia acumulada. Durant molts milions d'anys els arbres de la Terra havien recollit l'energia del Sol i, en un moment donat, per moviments geològics, van quedar soterrats. Per això, a la Terra hi havia, i hi ha, gran quantitat d'energia acumulada en forma de carbó, en forma de petroli, en forma de gas natural. I és aquesta energia acumulada durant milions i milions d'anys la que ara estem gastant. És a dir, la societat industrialitzada, des de fa tres segles, no en té prou de consumir l'energia renovable, sinó que consumeix energia acumulada; no en té prou de consumir interessos i està gastant capital. Hi ha discussions de si s'acaba o no s'acaba aquesta energia acumulada. En la quantia del fenomen energètic acumulat en el subsòl de la terra, hi ha tot l'entorn de la polèmica.

I encara hi ha una altra qüestió. Les societats industrials han de continuar el seu desenvolupament, han de gastar, paulatinament, més energia. Tot i que de manera paral·lela apliquen tècniques sobre com aprofitar aquesta energia, sobre com transmetre aquesta energia, com utilitzar-la millor, encara no s'ha arribat a rendiments massa bons, però es va millorant en el tema.

Tota aquesta problemàtica planteja dos problemes molt seriosos.

El primer és un interrogant. Com que ens estem gastant el capital, l'energia acumulada, ens hem començat a preguntar si n'hi ha prou, i fins quan. Tenim prou energia, o no en tenim prou? S'esgotarà el petroli del subsòl? S'esgotarà el carbó que tenim? S'esgotarà el gas? Hi ha moltes discussions en aquest sentit, però és molt seriós de pensar que l'energia es pot esgotar, que no durarà per a sempre.

I el segon problema, fins i tot jo diria que és més greu que el primer, és que els processos que s'han posat en marxa per aprofitar tota l'energia acumulada creen uns residus que la terra no és capaç de reabsorbir.

Per tant, la utilització de les energies fòssils ens situa davant de dos problemes, d'alguna manera insolubles. Les reserves d'energia són les que són, i són limitades i, paral·lelament, la Terra no és capaç d'absorbir els residus generats per la seva utilització. Per què? Perquè estem acumulant anhídrid carbònic, estem acumulant sulfurs, estem acumulant tota una sèrie de coses que, potser encara no ens han matat, per dir-ho així, el planeta, però que l'estan posant seriosament en perill.

Queda molt clar que no es pot seguir en aquesta línia tot i que, per sort, almenys d'entrada, encara permet un nou desenvolupament. Per sort, encara tenim energia. No hem d'oblidar l'energia.

Entre d'altres coses, recordeu que, a col·legi, ens deien que «l'energia no es crea, ni es destrueix, sinó que només es transforma». Però avui això no és cert. No és veritat que l'energia no es pugui crear; es pot crear destruint matèria. No cremant matèria, com ho fem amb el carbó, no. Es pot crear fent desaparèixer la matèria. D'aquí pot sorgir energia, que no cal que vingui del Sol, sinó per altres camins. Com? Fent a la Terra la mateixa operació que fa el Sol en la seva massa. En conseqüència, en un moment donat va semblar que l'energia nuclear, l'energia atòmica, era la solució definitiva del problema energètic. Per això, durant els anys seixanta i setanta es construeixen moltes centrals atòmiques. Però a poc a poc va anar sorgint un dels dos problemes abans plantejats, no pas el primer, perquè els recursos de la Terra per proporcionar energia atòmica no s'acaben mai, perquè l'existència d'urani és més que suficient i no és problema. Sí el segon, ja que és evident que el procés a través del qual som capaços d'aprofitar l'energia atòmica, crea uns problemes medioambientals i de seguretat que no som capaços de resoldre. Per la qual cosa continuem consumint energia acumulada, energia fòssil i l'anem gastant, i aquest no és el camí.

I és aquí on som ara. Estem consumint a fons energia fòssil. Sabem que n'hi ha per a bastants anys, però no per a sempre, i sabem perfectament que el consum actual és el que és, però que l'evolució mundial fa que progressivament disminueixin les reserves, encara que nosaltres no en consumim més. Crec que ara som al voltant d'uns vuit-cents milions de persones que estem consumint. I la població que consumeix és en augment i, en un termini curt o mig, podria arribar a ésser de dos o tres mil milions de consumidors. Per tant, és evident que, tant el tema dels recursos, com el tema dels residus, ens ha de preocupar molt, sobretot a l'expectativa del moment que dos o tres milions de persones consumeixin el que nosaltres, els vuit-cents milions, estem consumint. Cal pensar què passaria si dos o tres mil milions de persones visquessin al nostre nivell en la utilització de recursos, i al nostre nivell en la generació de residus. Per tant, és molt clar que la utilització d'energia fòssil, camí que s'ha seguit durant un parell de segles, no és el camí del futur.

Joan Majó, durant la seva intervenció.
Fotografia: Miquel Sala. MASMM.

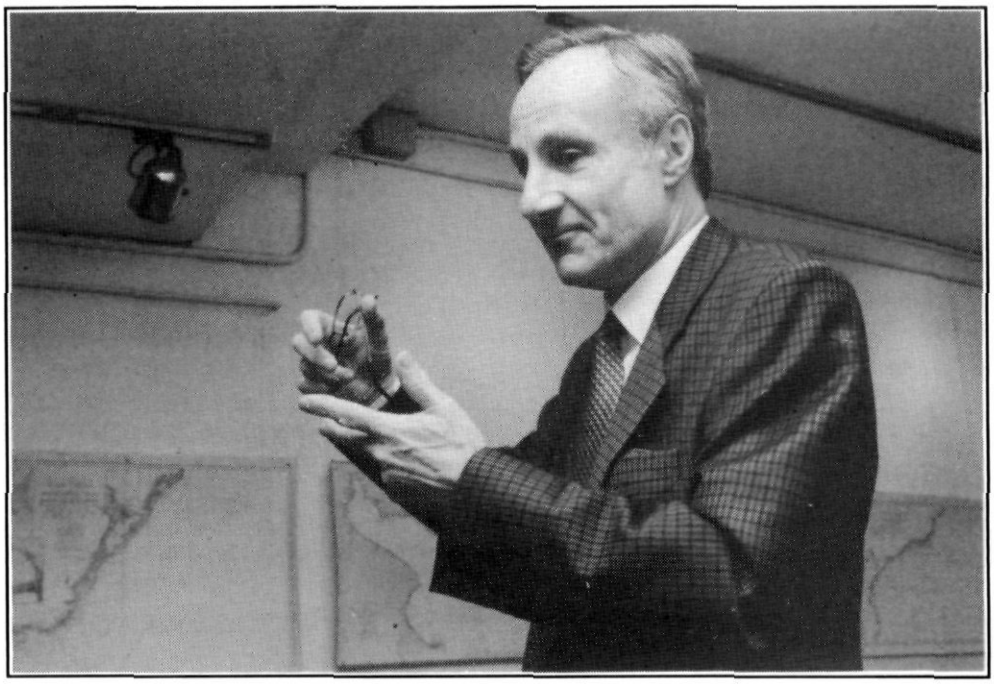

El camí de l'energia nuclear, en la seva versió actual, és molt difícil, i per tant, l'única esperança és que es desenvolupin tecnologies no de fissió sinó de fusió, no d'energia atòmica, sinó d'energia nuclear, que té els mateixos avantatges i molts menys inconvenients, tant des del punt de vista de recursos, com des del punt de vista de la contaminació. El tractament de l'urani, depèn de l'aigua, i el resultat de la fusió, des del punt de vista de l'emissió de residus, té una dimensió molt més curta. Per tant, des d'un punt de vista energètic, o anem a una situació impossible, o desenvolupem la fusió nuclear. Per què? Perquè les energies alternatives, que són fonamentals, no seran, al meu entendre, capaces de resoldre el problema del volum d'energia que necessita l'home. És a dir, durant els propers cinquanta anys jo m'imagino que encara consumirem, potser, un cinquanta per cent d'energia fòssil, cosa que vol dir que es mantindran uns nivells de consum més o menys com els actuals, i que es traurà un trenta, un quaranta, o un vint per cent d'energia de fusió, i entre un deu i un vint per cent d'energies alternatives, o sigui de l'aprofitament directe de l'energia solar.

L'energia alternativa aprofita directament l'energia del Sol, sense que hagi de passar per l'estadi de fòssil per a ser convertida en calor, per a ser convertida en electricitat. Són energies alternatives les que aprofiten el vent, aprofiten l'aigua, o l'acció directa dels raigs solars.

És molt clar que no hi ha una solució fàcil. I probablement, avui, l'única solució acceptable, és la combinació dels tres sistemes de generació d'energia, de manera que es vagi reduint progressivament el consum d'energia fòssil, que vagi augmentant progressivament la utilització de les energies alternatives naturals, per dir-ho així, i que vagi augmentant progressivament la producció d'energia de fusió.

Aquesta és la perspectiva en el camp de la tecnologia de l'energia per a l'home. L'home necessita una energia mínima per a la seva subsistència. Però en la nostra actual manera de viure, necessita moltíssima més energia. I és necessari aconseguir que durant els propers anys el benestar que tenim i que busquem, pugui obtenir-se consumint menys energia. I els països desenvolupats haurien de començar a reduir la quantitat d'energia que gasten, per fer les coses ben fetes...

És clar que una persona, només amb energia, no pot viure. L'home, com a persona humana, per viure, necessita energia i necessita informació.

I per tant, de la mateixa manera que és fonamental disposar d'energia, també ho és l'obtenció d'informació, i tot el que passa en les tecnologies que s'utilitzen per a proporcionar informació també ens afecta.

Pel que fa a la informació, què està passant en aquest moment? A veure, si la revolució industrial va començar al segle XVIII i des d'aleshores la utilització de l'energia ha anat creixent i creixent, la revolució de la informació comença al segle XX. Tot i que l'inici de la premsa és al segle XIX, la seva generalització, la ràdio i la televisió, els que en diem mitjans de comunicació de masses, pertanyen al segle XX. Però en els darrers deu o vint anys han passat dues coses que han trencat els esquemes, però no pas pel que fa a la ràdio, la televisió i la premsa.

La primera és conseqüència dels progressos tècnics en el món de la micro-electrònica, els xips, els famosos xips, i la segona s'origina amb els progressos tècnics en el món dels cables de la comunicació, la fibra òptica. Per entendre'ns, parlarem del xip i de la fibra òptica, perquè són dos símbols. El xip i la fibra òptica fan que, avui dia, qualsevol de nosaltres que en sàpiga sigui capaç de fer amb els números qualsevol operació que vulgui. La micro-electrònica i la fibra òptica no serveixen per a res més que per això; la micro-electrònica serveix per processar les files de números en milers de milions d'operacions per segon, perquè la velocitat d'un ordinador permet uns quants de centenars de milers d'operacions per segon, i per la fibra òptica passen uns quants de milers de milions de números per segon.

Avui els números es poden processar, operació de temps, emmagatzemar i transmetre. I amb aquestes tres operacions fonamentals es fa amb els números tot el que es pot fer amb els números, fins a arribar al punt en què no tenim fre; es pot fer tot el que volem. Primer vàrem comptar amb unes quantes megues, després amb moltes megues, i després amb uns quants gigues i ara amb més gigues, i una giga són deu mil milions de megues... Quan jo burxava ordinadors l'any seixanta-vuit, aquí a Barcelona, me'n recordo que a les memòries dels ordinadors, els xips eren de cent bytes. Ara, el que té un PC per comprar, no ha de demanar cent bytes, ha de demanar trenta-dues megues, o seixanta-quatre megues, o sigui, seixanta-quatre milions de bytes. I en aquella època, me'n recordo perfectament, el xip, que venia dels Estats Units, valia tres dòlars. I com que aleshores el dòlar valia unes seixanta pessetes, el byt costava duescentes pessetes d'aquell temps. Ara es compren paquets de trenta-dues megues, o de seixanta-quatre megues, i, si feu la divisió, veureu que durant aquests trenta anys, el preu del byt ha baixat deu milions de vegades.

Un altre exemple, en aquella època que jo tocava ordinadors, hi havia l'IBM 360, que valia entre vint i trenta milions de pessetes, i la seva ubicació ocupava un espai tan gran com la meitat d'aquesta sala. Avui qualsevol dels nostres cotxes, té uns processadors amb més capacitat de procés que aquell IBM. O fins i tot, una cosa que no sabia, i que em varen dir l'altre dia, és que a qualsevol dels mòbils que ara fem servir, hi ha més capacitat de procés que la suma de tots els ordinadors que varen utilitzar-se en el primer viatge a la Lluna.

Bé, doncs, què vol dir això? Doncs que tenim la sensació que s'han trencat totalment les fronteres. La capacitat que hi ha en les web és infinita. Tant la capacitat, com la velocitat. I hi ha també Internet. Tothom fa servir Internet. Penseu que és una cosa molt maca, però que és una llauna, des d'un altre punt de vista... Diem www, que vol dir «world wide web», però la gent ja diu «word wide waiting», perquè a vegades es passen l'estona esperant. Però per a resoldre aquest problema ja s'han introduït unes tecnologies que fan de mena de tap. He llegit en una revista que, una de les proves que s'han fet, és fer passar per Internet, des del servidor de l'Enciclopèdia Britànica a un PC, tota l'Enciclopèdia Britànica. I ha tardat 1,20 segons. Només 1,20 segons per descarregar tota l'Enciclopèdia Britànica. Això, per a mi, és la sensació de l'infinit. No ve de mil milions i les coses es poden fer instantàniament, a qualsevol distància, i en qualsevol moment.

Però, al mateix temps, ha passat una altra cosa, i és que hem après a donar en forma de números qualsevol tipus d'informació. És la digitalització. És clar, llavors, la revolució dels números i la revolució de la informàtica s'han convertit en la revolució de la informació. La informació és ara un element barat, ràpid, i això és fonamental perquè, com us deia abans, la nostra activitat personal, la nostra capacitat intel·lectual, consisteix a rebre informació i a convertir aquesta informació en coneixement. No és el mateix informació que coneixement. Informació és la primera matèria i el coneixement és la informació elaborada, pensada, reflexionada, contrastada, acceptada o rebutjada, en fi.

Estàvem acostumats a un món en el qual la informació era una cosa escassa. No h'hi havia, quasi. I, per tant, estem avesats a pensar que aquell qui no té coneixements és perquè no ha tingut prou informació. I, avui, cada vegada més, la manca de coneixements, no és conseqüència de la manca d'informació, sinó que és conseqüència de l'excés d'informació. I estem començant a viure en un món en què el nostre problema no és tenir prou informació, sinó tenir-ne massa, i no saber-la seleccionar. I això canvia els esquemes de moltes coses. Jo me'n recordo de les aglomeracions que hi havia abans en una fira de mostres de maquinària tècnica. I us asseguro que la cosa més important era passar per tots els estands i recollir catàlegs. I tornaves a casa, me'n recordo, amb la bossa plena, perquè tenies la sensació que havies de tenir tota la informació. Ara el problema és seleccionar la informació. Per què? Perquè la revolució que acaba de despuntar, ha convertit la informació en un element, diguem-ne, fàcil de tenir, barat, que es pot elaborar amb molt poc cost, i que es pot emetre

sense cap cost –la veritat és que a vegades el cost és zero, o gairebé zero, és a dir res, sense cap cost– i per tant, allò que abans era un bé escàs, com dirien els economistes, s'ha convertit en un bé a l'abast de tothom.

Però al mateix temps està passant una altra cosa, també conseqüència de la mateixa revolució; i és que hem passat d'una informació que era gairebé estable a una informació absolutament efímera, obsoleta al cap de molt poc temps.

I a més, fruit de tot això, ha passat una tercera cosa. La història de la humanitat sempre havia consistit en la capacitat col·lectiva de tenir memòria social. És a dir, la humanitat és el que és, no només perquè els éssers s'han reproduït biològicament, sinó perquè al llarg de la història han anat acumulant coneixement. Al principi, el coneixement l'acumulaven els vells i el transmetien oralment als joves. Després es va inventar l'escriptura, i el coneixement es va acumular en l'escriptura. Però el sistema d'acumulació d'informació i d'acumulació de coneixement era successiu i paulatí, i cada persona l'havia d'aprendre. Per tant, en la història de la humanitat han estat sempre molt importants els cicles a través dels quals s'anava generant informació, s'anava generant coneixement, s'anaven generant coneixements nous que substituïen els coneixements antics. És aquest el procés variable de la història. Però aquesta acceleració que estic explicant ha fet que aquests cicles de canvi cada vegada durin menys, és a dir, que cada vegada les bases duren menys. Pensem per exemple en la fusió, pensem també en tot el que passa en el món de la ciència. I què passa en el món de la genètica? Quan Einstein intentava descobrir aquestes coses, què feia? Escrivia una carta a Quark o a Haiden. Al cap de mig any els altres li contestaven la carta i, és clar, aquestes cartes són un dels tresors dels quals estudien la història de la ciència.

Què feia Lucien Mille fa deu o vint anys, quan trobava una cosa? Escrivia un article en una revista. Escrivia en el *Great Nation*. I mentre aquella revista publicava l'article, hi havia un lapsus de tres, quatre, cinc mesos, o més, des del moment en què l'home escrivia l'article i els seus col·legues, per dir-ho així, el llegien.

Avui, què fa un científic quan fa un descobriment? El comunica per Internet. Per tant, els altres científics, que abans trigaven, com a mínim, cinc mesos a conèixer-lo, tardem menys de cinc minuts. I tot això, no passa només en el món de la ciència, sinó que passa en tots i cada un dels nostres mons, en l'economia, en el món social,... s'ha accelerat extraordinàriament el procés de modificació del coneixement. De fet, el coneixement és un model que es renova. Però, des de fa uns quants anys, s'ha produït un fenomen que no s'havia produït mai en la història de la humanitat; el cicle de renovació del coneixement ha passat a ésser més curt que la vida de les persones. És a dir, ara, els cicles naturals de creació de nous coneixements són més curts que la vida d'una persona. Abans, una persona vivia ben bé en un cicle. I ara una persona viu, necessàriament, diversos cicles.

I, a partir d'aquest fenomen, es presenten noves perspectives. Per exemple, el sistema educatiu, no serà ni millor, ni pitjor, estarà més ben pensat, o més mal pensat, però no servirà de res si només contribueix a donar a les persones joves coneixements per a tota la vida. Avui això, ja no és vàlid. El procés educatiu no pot ésser només un procés per a les primeres generacions. El procés educatiu ha d'ésser constant al llarg de tota la vida.

La revolució de la informació, ens ha portat a un nou món i aquest món existeix. Es necessitaria molt de temps per explicar tot el que representa. Ha modificat la nostra relació amb el coneixement, la relació amb totes les nostres activitats. I jo tinc la sincera esperança que la nova relació nostra del coneixement permetrà viure més bé, amb més informació i menys consum, substituint energia per informació. Substituint el consum de productes materials per l'accés a productes immaterials. I poso uns exemples. A casa tots tenim dotzenes i dotzenes de discos compactes, que ocupen molt d'espai. A més, molts tenim discos, no compactes, sinó d'aquells on de veritat hi havia la música, d'aquells on hi havia música per vibració, cristal·litzada, per dir-ho així, en la placa de vinil que perforaven amb l'agulla, i que la vibració de l'agulla feia tocar. Amb el CD només hi ha números. Per què? Perquè amb la digitalització només hi ha números.

Bé, doncs, penso que d'aquí a quinze anys, cap de nosaltres tindrà a casa un sol CD, ni un sol disc. I escoltarem en cada moment la música que voldrem. Per què? Perquè estarem connectats a un servei o a una xarxa, a la qual demanarem la novena de Beethoven i escoltarem la novena de Beethoven... I un voldrà el blues del Miles Davis, i escoltarà el blues del Miles Davis sense necessitat de tenir a casa un magatzem físic de música, amb tot el que representa de consum de material i de consum d'energia a produir. En canvi

Públic assistent a la conferència. Fotografia: Miquel Sala. MASMM.

obtindrem el mateix resultat, però haurem substituït un consum, diguem-ne material, per l'accés a un element immaterial.

Si ho voleu, un exemple encara més simple, d'aquí a deu anys és possible que no portem rellotge. I sabrem l'hora que és, això no cal dubtar-ho. Bé, de rellotges, se n'aniran portant, perquè no tothom els porta per saber l'hora, ja que els rellotges braçalet tipus joia, de segur que s'aniran portant, encara que siguin parats. Però els que portem rellotge per saber l'hora, el que volem és saber l'hora, i no portar rellotge, sabrem l'hora pel mecanisme o xarxa a la qual estarem connectats. La informació substituirà la necessitat de tenir una màquina mecànica, física, electrònica, o el que sigui.

En aquest sentit, penso que podem ser optimistes si tenim ganes de mantenir el nivell de benestar, reduint notablement les necessitats energètiques. No només perquè augmentaran les tecnologies d'utilitat de l'energia, sinó perquè la informació evitarà l'ús de l'energia.

Després de tot això, cal plantejar-nos una nova qüestió. A veure, l'energia, és un element clau en l'evolució de l'home? I la informació, és un element clau de la nostra evolució? Sí, però cal dir que està començant una nova revolució, la més important, la que determina l'evolució de la relació de l'home amb el seu procés de reproducció. Els fills no caldrà que els enviï Déu. És a dir, en el moment en què en realitat les tecnologies relacionades amb la informació genètica, amb la utilització de la informació genètica i amb la tipificació de la informació genètica, siguin, diguem-ne, extenses i de fàcil accés, tot canviarà, no només en les persones, que seria l'aspecte més lògic, sinó en tots els aspectes...

D'una primera etapa en què l'home extreia materials de la natura, vegetals o minerals, fa un segle, amb el desenvolupament de la química i després de la petro-química, es va passar a una segona etapa, en què els materials ja no es recollien, sinó que es sintetitzaven.

Hem de pensar que d'aquí a uns anys, els materials ni es recolliran de la natura, ni es sintetitzaran, els faran les bactèries, modificades genèticament per produir substàncies que serveixin per a les coses que ara necessitem. Penseu que ja hi ha empreses que estan fabricant algun tipus de material molt especial mitjançant la mutació genètica. I es comença a veure una economia que serà, de fet, biològica.

Però, és cert que com més sabem, més perills tenim. És trist però és així. La capacitat de l'home de saber és la que crea el perill. El que no sap res no pot fer res. Però el perill no l'arreglarem intentant d'evitar que aquestes investigacions es facin. Només ho arreglarem intentant que l'ètica s'imposi sobre els procediments. No, no es pot dir que no s'investigui! Això és una pura utopia. Tot el que es pot investigar, s'investigarà, i tot el que es pot saber es sabrà. Però caldrà aplicar els procediments necessaris per arranjar-ho, pel bé de la capacitat de coneixement. I si no som capaços de posar la capacitat de coneixement per sota d'altres valors, no podrà ésser.

Bé, fins aquí hem intentat definir les tres grans línies de la revolució tecnològica, que incideixen en el món de l'energia, el de la informació i el de la reproducció.

I per acabar he de parlar de la globalització. A més, va bé, perquè ara s'ha posat una mica de moda estar en contra de la globalització. I no ho dic jo, ni ho diu el president dels Estats Units. L'altre dia, no fa gaire, Fidel Castro, que en aquest aspecte no és gens sospitós, va dir: «Esos que están contra de la globalización es como si estuvieran contra la ley de la gravedad».

La globalització és un fet, no és una tendència ideològica. Una altra cosa és com es fa, o com s'ha de fer, la globalització. Perquè la globalització no és la llei de la gravetat, com diu el Castro, però és un fet innegable. I què vol dir, la globalització?.

Globalització vol dir que, en un món organitzat de forma fraccionada, les barreres que impedien els moviments han caigut, o estan caient. És a dir, que globalització vol dir llibertat. Vol dir unió d'espais abans separats.

Primer cal parlar de globalització en el comerç de mercaderies. Per què? Perquè abans les mercaderies no es movien, bàsicament per tres raons, la primera, perquè pesaven i pesen, la segona, perquè costava molt de transportar-les i la tercera, perquè hi havia duanes que evitaven el lliure transport. I aquestes tres raons feien que no hi hagués lliure moviment de mercaderies. Ara les duanes les hem tret. El pes és el mateix, però el cost de transportar-lo ha baixat molt, i, per tant, ha augmentat en gran manera la mobilitat de les mercaderies.

Pel que fa a les persones podríem parlar de les mateixes raons, però, evidentment, no pas de les mateixes pautes. Les persones no es movien perquè els desplaçaments també ocupaven espais i tenien costos, i perquè hi havia unes duanes que ho impedien. Avui els desplaçaments són fàcils i més barats, però les duanes encara hi són en part. La llei d'Estrangeria n'és un exemple clar. És a dir, el moviment de persones no és totalment lliure i, a més, les persones tenen una barrera que no tenen les mercaderies, la barrera cultural. Però aquestes barreres, unes més altres menys, també estan baixant. Sobretot a Europa, on les fronteres per a les persones pràcticament han desparegut. No han desaparegut, en canvi, les barreres culturals, ens segueix costant d'acceptar altres cultures...

Hi ha un tercer espai de globalització en el qual les barreres han caigut totes; és el que correspon al moviment de diners. I com que hem convertit el diner en informació, la globalització del mercat de capitals és total. I això és així, purament i simplement, perquè el diner de paper no existeix. És informació només. Un crèdit no se'ns dóna en diners, sinó en xifres, tot i que, a la butxaca, tots tenim pessetes. Però ens hem d'adonar que la pesseta no existeix, tot i que comptem amb pessetes, com abans es comptava amb rals, o amb duros, ja que en el fons només existeix l'euro. Encara que avui l'euro, com a moneda, no existeix físicament. Per tant, com que el diner és pura informació i, més concretament, la propietat del capital és pura informació, la veritable globalització ha estat la globalització financera.

Les altres globalitzacions hi van a remolc, van a poc a poc, tenen dificultats. Uns exemples, la qüestió de les pateres i els problemes dels qui transporten mercaderies. Estem immersos en un gran procés de globalització, però l'única veritable globalització és la globalització econòmica en el món financer.

I aquest fet produeix desequilibris. Per què? Perquè la globalització financera, al marge de les altres globalitzacions, converteix el mercat financer en el dominador de tot, és que fa que unes coses funcionin i que unes altres no funcionin. És el que decideix.

La globalització del mercat financer, sense la real globalització dels altres espais, introdueix desequilibris extraordinaris en el repartiment de poders. És a dir, tenim un mercat mundial, però tenim estats nacionals que no poden fer res davant dels corrents mundials, i que es resisteixen a organitzar una globalització política. Qui pot posar regles al mercat global, a l'organització global? El govern espanyol, el govern alemany o el govern europeu? Fins i tot una organització mundial podria

posar barreres... Però tothom està resistint, i l'economia està impedint que els governs globalitzin les institucions públiques, que és l'única manera de poder mantenir una postura clara. Tots nosaltres tenim l'experiència d'haver viscut durant aquests darrers anys del segle xx en una situació, diguem-ne, en la qual, a la fi, s'ha aconseguit un cert equilibri entre la llibertat de pactar i el paper de l'Estat. A l'Edat mitjana no hi havia llibertat per a res. Quant al liberalisme, als segles XVII, XVIII i XIX, hi va haver un gran progrés econòmic gràcies a la llibertat de mercat, però es van crear unes desigualtats horroroses. Després, durant l'última part del XIX i, sobretot, durant el segle XX, el paper respectiu del mercat i de l'Estat van intentar d'aconseguir això que en diuen economia social de mercat, en la qual els liberals han imposat la llibertat de mercat, i els social-demòcrates han imposat, o hem imposat, unes regles de joc i un estat social, amb una sèrie de procediments, que marquen els excessos, i, al mateix temps, compensen els defectes.

Però en el moment en què neix la globalització, es trenca l'esquema, perquè l'Estat ja no serveix per a res, l'Estat nacional ja no serveix per a res. L'Estat que tenia un mercat nacional servia per a alguna cosa. Però ara que el mercat és global, l'Estat segueix essent nacional, i un Estat nacional, dins un mercat global, és la selva.

Contra això sí que es pot lluitar, o contra això sí, jo diria, que s'ha de lluitar. Però la manera de lluitar-hi no és intentant d'aturar la globalització, que és absolutament impossible. Jo diria que tota aquesta gent que es va manifestar a Seatle, davant de la reunió del Fons Monetari, ho va fer amb tota bona fe –jo crec que moviments com aquests són importants perquè criden l'atenció– però des d'un punt de vista d'eficàcia, els que estaven tancats a dintre, varen estar encantadíssims de no haver de fer res del que pensaven fer, perquè encara es volien liberalitzar més coses. D'alguna manera, la pitjor cosa que hi pot haver ara és el manteniment de la situació actual, deixar les coses en la situació actual, que és el que interessa al mercat financer, no tenir cap tipus de control, ni de dificultat. Per exemple, en general, les empreses europees multinacionals actuen com una sola empresa i, en canvi, a nivell sindical, tenen sindicats fraccionats. I no hi ha manera que s'aconsegueixi la globalització sindical! Seria l'única manera que hi pogués haver un seriós diàleg, també a nivell europeu. I això que passa a nivell d'empresa, també passa a nivell de governs. Però la globalització l'hem d'acceptar, amb tots els seus problemes. I hem de tenir present que si volem la globalització, l'hem de tenir amb totes les seves conseqüències. El que no es pot acceptar és que no hi hagi una regulació internacional del tema dels capitals, que no hi hagi una regulació internacional sobre les fites del comerç, que no hi hagi una regulació internacional sobre tots els problemes que la globalització comporta.

Tot això costarà molt, no tant perquè hi hagi la mà amagada dels poders econòmics, sinó perquè els governs nacionals es resisteixen a perdre la seva posició. Per què? Perquè progressivament s'acabarien moltes de les seves funcions i, en conseqüència, perdrien la seva força. Però, sortosament la Unió Europea ocupa cada vegada més competències.

Moltes gràcies.

Joan Majó i Cruzate

Dintre del cicle de conferències *Les expectatives del nou segle*, el dijous dia 9 de novembre de l'any passat, Ramon Salicrú i Puig, llicenciat en filosofia i lletres, pronuncià la conferència que transcrivim.

EL FET RELIGIÓS

Té sentit parlar avui de «Fet Religiós»? Té sentit parlar de «Religió» en aquest món primordialment materialista en el qual vivim? Té sentit parlar de «Religió» en un món on la ciència i la tècnica semblen haver resolt un munt d'interrogants que neguitejaven l'home? Té sentit parlar de «Religió» en un món secularitzat, cada vegada més allunyat de tot allò que no sigui la recerca del benestar, del simple «passar-s'ho bé» o del «tenir molt» com reclamen eslògans consumistes del nostre temps? Té sentit parlar de «Religió» en un món en què es mesura les persones més «pel que tenen» que no pas «pel que són»?

Evidentment, té sentit. Perquè el que he dit només és veritat en part. Cada vegada són més els qui no troben ni en el materialisme, ni en la ciència, ni en la tècnica, ni en el benestar hedonista, ni en la possessió de la riquesa, el benestar personal, ni l'equilibri humà requerit, la felicitat en definitiva, a la qual aspira tot ésser humà. Les insatisfaccions personals –fins i tot els suïcidis, de vegades– troben el seu estadi principal precisament en les societats opulentes i teòricament més avançades. Per alguna cosa deu ser! D'altra banda, cada vegada hi ha més persones preocupades pel seu futur, pel més enllà... que es refugien en l'astrologia, en el tarot o en la màgia.

Certament avui, la ciència i la tècnica han donat resposta a tota una sèrie de qüestions, d'interrogants, de forma lògica i explicada, que abans es creien patrimoni de la Religió. Podríem posar un reguitzell d'exemples: des de l'explicació raonada de l'origen de la vida i del món, fins a la

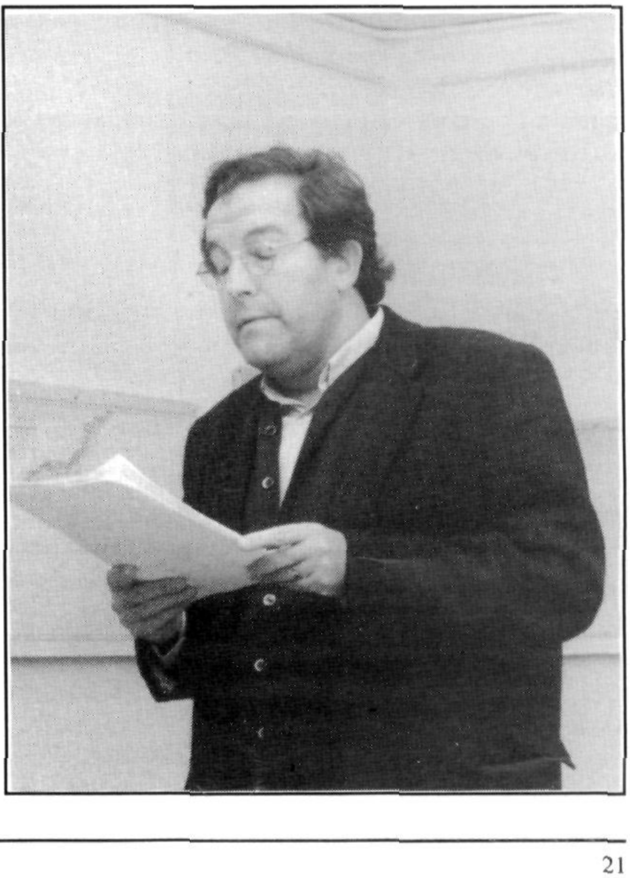

Ramon Salicrú pronunciant la seva conferència.
Fotografia Miquel Sala. MASMM.

interpretació de la mort, passant per allà on es vulgui. La religió oficialitzada –l'Església– explicava, donava versions... que després ha hagut de rectificar i sobre les quals, encara més sovint després, ha hagut de demanar perdó.

Però el sentit de la religió avui, al segle XXI ja, serà forçosament esbrinar, saber, el «per què» –causa– i el «per a què» –finalitat– de les coses. No el «què» , ni el «com», ni l'«on», ni el «quan». Doctors tindrà el món del coneixement per anar resolent interrogants. L'àmbit religiós tindrà com a missió interpretar aquest «què» i aquest «com», donant-li el sentit, de la forma més raonada i entenedora possible. Les causes, les motivacions, les conseqüències.

Penso en Stephen Hawking quan es pregunta, per exemple, el «per què» de la creació, ja que considera en procés de superació saber «com» es va realitzar l'univers. I quan diu que el veritable interrogant, el sentit de l'existència està precisament en el sentit del seu origen i en el sentit de la seva finalitat.

Les religions tradicionals –també la nostra– miren massa enrera, cap al passat, quan en realitat el que haurien de fer és admetre que moltes coses han canviat, que la dialèctica és constant i que, en conseqüència, també ha de variar la seva funció i mirar endavant, buscant «veritat», «plenitud», «sentit de l'existència», «destí absolut».

El que estic dient em sembla la **primera afirmació clau**, decisiva, important... per a tot el que diré després. Per tant, **el «Fet Religiós» serà, existirà. Diferent, però existirà**.

* * *

Canviar de mil·lenni no té massa sentit. El 31 de desembre de 2000 i l'1 de gener de 2001 seran fonamentalment iguals. Res o gairebé res, no haurà canviat. Els canvis, a la vida, són transformacions graduals o paulatines... els resultats dels quals només es poden avaluar a llarga distància. És allò que «els arbres no ens deixen veure el bosc»! Les coses s'han de mirar de lluny, amb perspectiva.

En ocasions, els resultats reals d'un determinat fet històric no es troben ni l'endemà ni al cap de quinze dies. Es faran palesos, tal vegada, al cap d'unes generacions. Hi ha qui ha escrit –no deixa de ser una pura curiositat– que els canvis socials o polítics dels temps contemporanis s'han gestat a les segones meitats dels segles i que s'han portat a terme en les primeres meitats dels següents. En realitat... només al cap de dos-cents anys podem valorar plenament els resultats de la Revolució Francesa, per posar un exemple entenedor.

Pel que fa als nostres ambients, al món occidental en què vivim i, pel que fa referència a la situació religiosa, hi ha hagut a la meva manera de veure cinc elements fonamentals i transcendents que sens dubte configuraran el fet religiós del segle XXI. Concretant diria:

1) El «boom» dels anys seixanta, amb els seus canvis econòmics, socials, polítics, tècnics, científics i culturals que la majoria dels qui estem aquí vàrem viure.

2) El replantejament seriós del «Fet Religiós» que va suposar la convocatòria del Concili Vaticà II, amb un doll d'esperances, coincidents amb uns moments de cert diàleg internacional o d'aproximació política a escala mundial. Només cal recordar noms com els de J. Kennedy, N. Kruschev i també el de Joan XXIII.

3) La transició política al nostre país, que ha portat aparellada una transformació del concepte de persona i dels seus drets, sempre en la recerca d'un marc de llibertats, imprescindible, necessari.

4) La caiguda de la muralla de Berlín, com a símbol de l'esfondrament de tot un món i de tota una filosofia, d'una concepció de la vida i de l'home, que no s'ha acabat de pair. I...

5) La realització del Concili Català –i ho vull subratllar perquè cal ser optimista– del qual es compleixen ara cinc anys, despertant expectatives i alhora desencís més que comprovat.

El «Fet Religiós» del XXI arrencarà d'aquests supòsits i d'altres, de tant relleu i transcendència, que encara no hem acabat d'entendre ni de valorar. Nosaltres, inquiets, hem volgut esperar fruits primerencs d'aquests processos i ens hem desanimat, desencisat, sovint. Ens dóna la sensació que ens hem quedat a la meitat del camí de tot. I hem vist que les esperances posades en aquests nous elements s'han traduït sovint en canvis superficials o de simple maquillatge. No de fons.

Nosaltres, preocupats, hem vist com els nostres fills deixaven l'Església; com les esglésies quedaven buides o semibuides; com es perdien valors religiosos i culturals... Estic pensant ara en el llibre de Salvador Alsius *Hem perdut l'oremus*. I com el nostre cristianisme rebia un dur cop, un «retrocés», arribant-nos a preguntar, com ho fa

Jean Marie Tillard en un llibret publicat fa un parell d'anys... si *«som nosaltres els últims cristians?»*. Llegeixo literalment alguns petits paràgrafs de l'article «Turbulències eclesiàstiques», de l'*AVUI* corresponent a l'1 de novembre del 2000 i signat pel Col·lectiu J.B. Boix. Ve a dir que les aigües de l'Església catalana baixen tèrboles perquè s'ha constatat «(...) imputacions de la fiscalitat italiana contra la diòcesi de Barcelona per una qüestió de blanqueig de diner, que sortosament semblen arxivades. (...) tensions amb els diferents nuncis de la Santa Seu, que per la seva reiteració són reveladores d'un conflicte permanent amb el Vaticà; (...) bisbes catalans descol·locats en relació amb els aires involucionistes d'una Santa Seu; (...) la sistemàtica canonització de màrtirs del bàndol franquista amb oblit dels del cantó republicà; (...) que –el Concili Tarraconense– encara no ha rebut el *nihil obstat* de Madrid, previ al vist-i-plau de Roma; (...) que dues terceres parts dels arxiprestos de Barcelona reclamin més transparència a la gestió diocesana; (...) que el nunci portuguès, que s'inscriu en la línia Innocenti-Tagliaferri-Kada, declari que seria empobriment nomenar bisbes catalans (...)». Només ens faltaven les recents notícies fent referència al monestir de Montserrat!

No som els darrers cristians. «(...) Som inexorablement els darrers testimonis d'una certa manera de ser cristià, catòlic. Arrossegades en les grans mutacions de les societats humanes en les quals s'encarnen, les esglésies locals –deia Tillard– canviaran necessàriament de rostre (...)».

Segona afirmació clau: la nostra Església subsistirà.

* * *

Evidentment doncs, després dels fets o processos comentats i que situem a la segona meitat del segle XX, hem entrat en un nou paradigma de la nostra Església i en un traspàs de gruix de forces de l'Església que partia de l'univers europeu per desplaçar-se cap a l'Amèrica del Sud i l'Àfrica, abandonant d'alguna forma la «duresa» del cor dels homes del primer món –del Nord– per encarnar-se en la misèria humana i en la senzillesa d'aquelles gents del Sud. Mutació evident que ha afeblit l'Església d'Occident i que ha despertat reaccions radicalitzades com els «cismes» integristes de Lefèbvre o, més encara, l'aparició de fonamentalismes o de sectes que ben poc o res tenen a veure amb l'Evangeli.

Tot plegat pot fer desembocar el creient en un marc de dubte o desencís. Però l'evident crisi de les nostres esglésies no s'ha pas d'interpretar forçosament com a símptoma de decadència o fins i tot de desaparició de l'escenari religiós de les nostres gents. «Crisi» no pot identificar-se mai forçosament o únicament amb «fallida», sinó més aviat amb «creixement» i «readaptació». La nostra Església subsistirà segur, amb noves formes i amb noves expressions o manifestacions. Però haurà d'adaptar-se i donar resposta, a la meva manera de veure, també a quatre noves coordenades que passaria a definir:

Primera coordenada: la secularització. Secularització entesa com un fenomen propi de la modernitat que pot tenir diverses lectures. Una de simplista i precipitada, que és fruit dels prejudicis i que identifica «secularització» amb «liquidació» de la religió, i que culminaria en això que sovint s'ha denominat «la mort de Déu» i que ens situaria a prop de l'ateisme militant. Seria la «secularització» que sovint s'identifica amb «laïcitat» o «secularització bel·ligerant», partidària d'eliminar, en la societat, al carrer, al món... qualsevol referència al fet religiós.

Hi ha, però, una lectura o concepció més serena, més equànime, i que definiríem com una simple regressió de la influència de la religió, com la fi del monopoli religiós de l'Església catòlica o com la pèrdua dràstica de la seva influència cultural. «Secularització» que tampoc s'ha de confondre amb «aconfessionalitat» de l'Estat, és a dir, simple deslligam oficial de l'Estat amb una religió determinada. Evidentment, jo m'apunto més aviat en aquesta segona versió de «secularització».

La «secularització» que cal, ha de representar –al meu parer– un reconeixement just de totes les altres religions –per minoritàries que siguin– o d'altres línies de pensament. «Secularització» que ha de permetre la presència a la nostra societat del propi fet religiós –sense amagar-lo– això sí, en igualtat absoluta de condicions amb altres filosofies, sense privilegis ni atencions especials de cap mena per a cap grup concret –per majoritari que sigui–, sense reduir la fe al terreny de la «privacitat», de l'«interiorisme personal», per por a la «confluència» amb altres ideologies, ni per «timidesa» personal de ningú, ni per «falsa modèstia», ni per «complexos d'inferioritat» de cap ordre. Deu ser ben lícit, en aquests termes, reintroduir el concepte de religió en l'esfera pública, sempre subordinat a les normatives polítiques que la democràcia es doni.

Tercera afirmació clau: El fet religiós, l'Església, s'hauran de moure en un marc secularitzat.

* * *

Ramon Salicrú pronunciant la seva conferència.
Fotografia M. Sala. MASMM.

Segona coordenada: El pluralisme. Fenomen que està lligat estretament a la secularització i que significa reconeixement sincer, i alhora una acceptació valorada com a positiva, d'una societat i d'una església –he dit com a positiva– cada vegada més variada, en la qual l'«homogeneïtat» i la «uniformitat» vagin donant pas a una «heterogeneïtat» i una «diversitat» d'orígens o de maneres de ser, de *fer, d'actuar o de pensar... perquè enriqueixen* la identitat del nostre poble, de la nostra Església, lluny de diluir-la o de privar-la de les seves essències.

«Pluralisme» evident, que suposa «multiculturalitat» o «interculturalitat» i que, aplicat a la societat d'avui, ha de comportar tenir en compte, d'una banda, l'augment entre nosaltres de les tres confessions –islàmica, jueva i luterana o evangèlica–, així com la presència de noves formes de pseudoreligiositat com són la màgia, l'esoterisme i les sectes.

L'arribada massiva d'immigrants –sigui dit de passada que en aquest tema no s'ataca el problema de fons perquè no es va a raure a la causa que motiva l'emigració i que només es resoldria actuant amb justícia en aquelles zones d'on provenen la majoria dels immigrants– haurà de ser abordada per una legislació realista, que «no subratlli diferències ni confirmi privilegis» dels cristians. De fet, la Constitució considera com a lògic un tractament especial amb l'Església catòlica –molt discutible– que no hauria de comportar cap mena de «superioritat» ni de «favoritisme» perquè són l'origen dels posteriors «paternalismes» compensatoris o de «discriminacions positives» vers els nouvinguts, que no fan res més que incentivar xenofòbies per part de col·lectius autòctons, sovint també desemparats o marginats.

El 10 de novembre de 1992 es van promulgar tres lleis entre l'Estat Espanyol i la Federació d'Entitats Religioses Evangèliques d'Espanya, *la Federació de Comunitats Israelianes i la* Comissió Islàmica d'Espanya, en la qual es parla d'inviolabilitat dels llocs de culte, del dret del secret dels ministres de cada religió (com si del «secret de confessió» es tractés), del dret a la Seguretat Social d'aquests ministres, del reconeixement dels efectes civils del matrimoni celebrat segons el culte d'alguna d'aquestes tres religions; del dret d'assistència dels militars, dels presos, dels hospitalitzats... I també d'altres aspectes fiscals referents al culte, a la formació ministerial, etc... en les mateixes condicions o circumstàncies que té l'Església catòlica. Perfecte, d'entrada.

Més delicats són ja els termes d'aquests acords quan es parla de respectar el dissabte (el «sàbat» dels jueus), o el divendres (en el cas dels «musulmans»). O dels permisos de treball per a resos, pelegrinacions o per celebrar el Ramadà... perquè ho redueix la llei a l'establiment d'acords posteriors per convenis laborals o sindicals. És a dir, es «passa la pilota» al diàleg entre amos i treballadors. Difícil, però realitzable. Tot plegat és lògic perquè posen en peu d'igualtat les quatre religions d'alguna forma reconegudes per l'Estat: la catòlica, la musulmana, la jueva o l'evangèlica.

Més delicat és encara parlar del dret a rebre l'ensenyament de classes de «religió musulmana» a l'escola –des de la Primària a la Secundària– quan és ben sabut que això és gairebé impossible d'assolir, entre altres raons perquè faltaria professorat –de fet també falten professors de la

nostra religió!– i perquè els mateixos musulmans –per exemple– no s'acaben de posar d'acord sobre quina és l'autoritat religiosa que ha de dictaminar quins són els professors que s'han de contractar. En aquest sentit, és lògic que es vulgui igualtat amb la legislació existent vers l'Església catòlica.

Però la meva opció va més aviat per a dir –tal com veurem després– que la «classe de religió» ha de tenir tot un altre caràcter i que la formació religiosa dels infants –el denominat adoctrinament– ha de ser pròpia de les comunitats de creients. No de les escoles. En parlarem més tard. El que no pot ser és privilegi d'uns i discriminació dels altres.

Impossible d'assumir és ja, al meu parer, pràctiques habituals que en realitat no tenen res a veure amb la religió i que en tot cas formen part de patrons culturals que deriven de l'organització familiar i laboral dels seus països. És el cas dels musulmans –bàsicament marroquins i pakistanesos– que no volen que les seves filles vagin a l'escola més enllà dels dotze anys. Per exemple, en aquests casos (o en altres semblants que potser estan en la ment de tots) la discriminació de la dona, cal mantenir l'obligació d'adaptar-se a la legislació d'aquí. És evident que cal separar el gra de la palla. I és també evident que no pot haver-hi privilegis per a ningú. I que si un dret es converteix en privilegi... és bo de saber-hi renunciar.

Quarta afirmació clau: El fet religiós haurà de ser positivament i forçosa plural i haurà de situar totes les religions en peu real d'igualtat.

* * *

Tercera coordenada: Els reptes o desafiaments culturals i científics i les seves constants dialèctiques. L'Església, la Religió, canviaran de paradigmes. Sens dubte. El pas d'una visió religiosa, autoritària, burocratitzada, excessivament clericalitzada, monolítica en la doctrina i en la disciplina, administradora sovint de pors, infantilitzadora, excessivament dogmàtica, de veritats oficialment formulades i pretesament definitives en l'ordre de l'ètica i de la moral; que desconfia de la investigació, tant exterior (Galileu, Darwin...) com interior (teòlegs sota sospita...), amb rampells «restauracionistes»... ha de donar pas –els està donant ja– a una Religió de comunió o de comunitat, que serà una –per fidelitat a un únic pastor, el Jesús de tots– i plural, organitzada de forma sectorial, descentralitzada; amb responsabilitats compartides realment entre el clergat i el laicat; respectuosa amb les consciències de cadascú; menys ritualista; menys dogmàtica; més posada al servei de tothom i sobretot dels més senzills; més tolerant; menys obsessiva en termes de moral –especialment sexual, familiar–; més oberta a qüestions com «dona i ministeris»; elecció de bisbes; celibat dels capellans; col·laboració de capellans secularitzats, pastoral de divorciats, parelles de fet, etc... etc... tal com es reconeixia en la ponència «L'Església davant del desafiament del procés de secularització i el pluralisme cultural», presentada al Congrés «Cristianisme, Església i Societat al segle XXI», d'ara fa poc més d'un any i també, de forma més moderada –almenys algunes d'aquestes temàtiques– en les resolucions del Concili Tarraconense celebrat al 1995, ara en procés d'aplicació.

Una religió també que entrarà sens dubte –ho ha fet ja– en el debat sobre qüestions ètiques referents a problemàtiques de la ciència, a plantejaments en el terreny de la Bioètica (avortament, eutanàsia, manipulació genètica, tècniques reproductores, clonatge de cèl·lules, etc... etc...) però que, al meu parer, haurà de ser de forma menys categòrica, menys obsessiva, menys conclusiva, més concessiva, més oberta als resultats dels descobriments i dels estudis científics que es vagin realitzant, sobretot tenint present que els cristians vivim en un món plural i que les lleis, ens agradin o no, han de ser per a tots.

El diàleg «fe i ciència» no ha de tenir aturador. Ni el diàleg «fe i cultura», perquè després no s'hagi de rectificar o de demanar perdó, tal com dèiem abans.

Cinquena afirmació clau: El fet religiós, l'Església, haurà d'estar en continuat contacte amb els progressos de la ciència i amb els canvis culturals del moment.

* * *

I, per últim, quarta coordenada: La globalització de tot ordre, que forma part d'aquest procés irreversible del món en què vivim i que fou objecte de la primera conferència d'aquest cicle i que lògicament també afecta l'estadi religiós de la Humanitat. Globalització que és universalisme, ecumenisme... però que ha de ser també forçosament integradora i respectuosa dels fenòmens culturals i humans locals, per més que s'hagin escurçat les distàncies i es visquin com a pròpies les realitats llunyanes en l'espai.

En efecte. En paraules de Fèlix Martí, director del Centre UNESCO, de Catalunya, «(...) els gestos fraternals del cap de l'Església catòlica i els dirigents de les altres esglésies, s'han multiplicat.

El treball de les comissions mixtes per a acostar posicions en el camp teològic ha generat molts documents que han facilitat la comprensió mútua i acords diversos en els àmbits de la fe, vida sacramental i els ministeris (...)», tot i que resta encara molt a fer per tal d'acabar d'acostar posicions, reconeixent que –en el fons– no hi haurà cap resultat final si no es basa en l'acceptació –positiva– del pluralisme intern en el si del Cristianisme i en un reconeixement mutu de totes les confessions, sense prepotències de cap ordre. Potser per això han estat objecte de tanta polèmica les declaracions del cardenal Ratzinger, president de la Congregació per a la Doctrina de la Fe, en la seva «Dominus Jesus». I tal vegada tant o més pel to, que pel fons o contingut de l'escrit.

No sé si és agosarat afirmar que el tema de la «unitat dels cristians» és ja avui una qüestió «superada» pels esdeveniments. Voldria que se'm ben interpretés: avui, creients de la nostra Església es poden sentir molt més propers –en la teoria i en la pràctica– a un germà d'una confessió evangèlica –per posar un exemple– que no pas a altres germans de la pròpia Església. Així de clar i per més que pugui doldre.

D'altra banda, el procés globalitzador, autènticament ecumènic i universal, posa cada vegada més en evidència la intersecció existent entre moltes religions o confessionalitats del món d'avui i dels cinc continents perquè els ideals (com la Pau, la Justícia, la Lluita contra la Buidor, la Felicitat de l'Home i el Treball per un Món més Just, Sostenible i Solidari...) són al cap i a la fi els grans objectius de tots i de tothom.

Hi ha signes esperançadors de corresponsabilitat interreligiosa. Al 1970 es va fundar a Kyoto la Conferència Mundial de les Religions del Món, que va aprovar una Declaració de l'Ètica Global signada per representants d'una quinzena de confessions religioses del món. La UNESCO ha organitzat diferents debats sobre el paper de les religions en una «veritable cultura de la Pau», particularment a partir dels estudis efectuats per Hans Küng.

L'Església catòlica, que té també el seu Consell Pontifici per al «Diàleg Interreligiós», ha tingut lloables iniciatives com la del papa Joan Pau II de convidar els líders de moltes tradicions religioses i culturals d'arreu del món a Assís, aquell 26 d'octubre de 1986, en una Jornada de Fraternitat, de meditació, de reflexió conjunta. Moltes personalitats han intervingut en aquesta qüestió. Recordo encara unes declaracions de Raimon Panikker, en les quals afirmava «sóc cristià,

Públic assistent a l'acte. Fotografia Miquel Sala. MASMM.

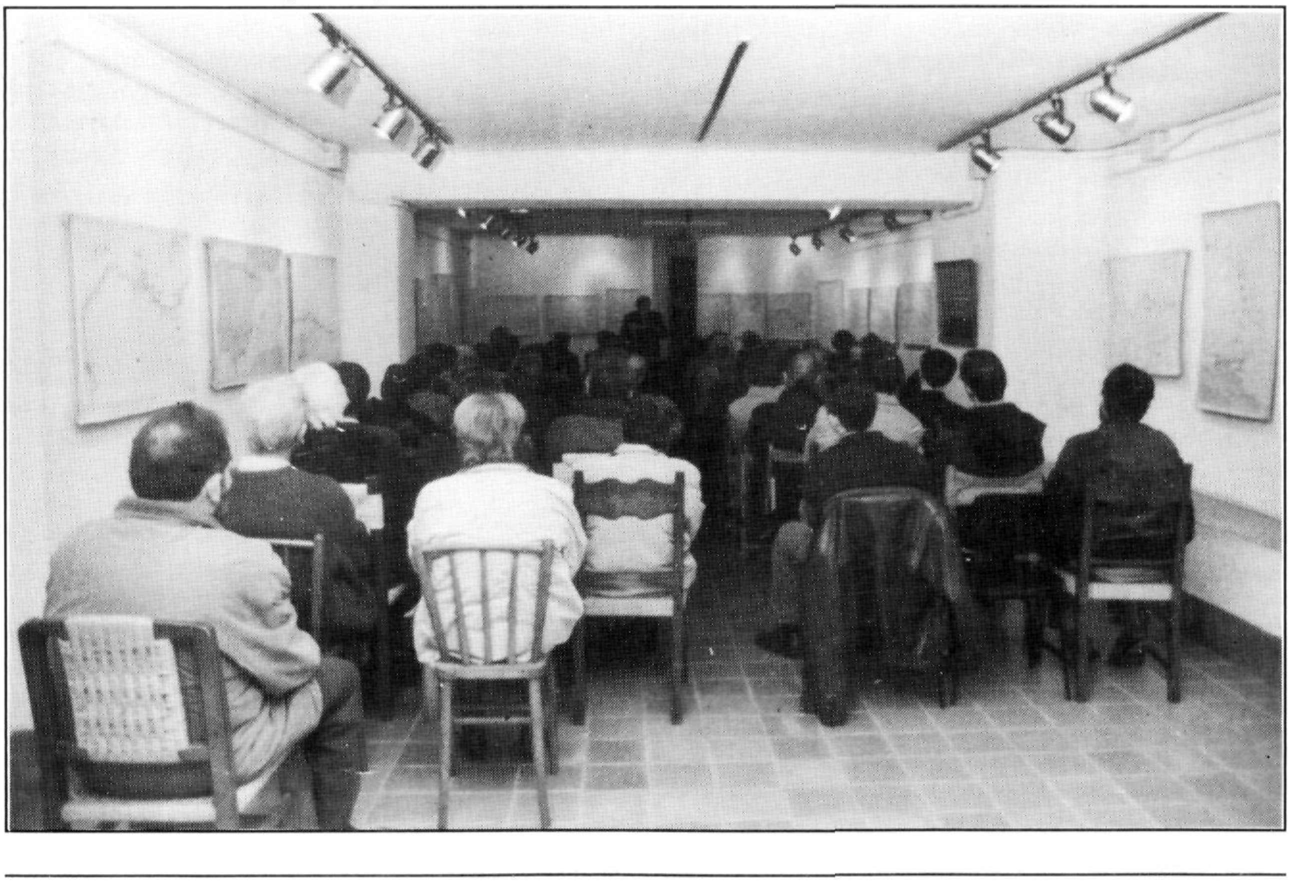

hindú i també budista», que al seu dia van causar un fort impacte però que, al meu parer, formen part avui de la lògica dinàmica d'apropament de les diferents confessions.

Sense anar més lluny, veiem com tenen ressò entre nosaltres iniciatives com el Calendari Interconfessional (ara que començarà el 2001), o les Trobades Interconfessionals de Taizé (aquest proper Cap d'Any arribaran a Barcelona uns 50.000 joves procedents de diferents indrets d'Europa), o encara més recentment iniciatives com la de la Comunitat Italiana de Sant Egidi, pels seus treballs sobre «mediació» en els conflictes –com va succeir en el cas de Moçambic– i pel seu compromís social al costat dels pobres i a favor d'ells, apropant creients i no creients en un diàleg de respecte mutu i en igualtat de condicions, realment exemplar. Perquè aquest és un altre punt imprescindible de tocar en una xerrada com la que estem efectuant: el necessari diàleg entre «creients» i «no creients» (els denominats agnòstics, ateus...), perquè uns i altres estem cridats a entendre'ns i a treballar de conjunt –ja ho deia el Concili Vaticà II– en la construcció d'un món més just.

Al cap i a la fi... «tothom creu en alguna cosa» i els ideals de Perfecció que, als creients, ens apropa a la idea de Déu, tenen molt a veure amb els ideals de Pau, de Justícia, d'Equilibri ecològic, de Creixement sostingut, de Felicitat del gènere humà... que reivindica qualsevol home compromès del món d'avui.

Ja sé que, si filem prim, la idea filosòfica o teològica de la fe no és exactament el mateix que el pensament idealista dels no creients. Però penso que per aquí van els trets del nou diàleg que cal incentivar. Recordo el títol del llibre aparegut fa un parell d'anys, que era un recull de cartes creuades entre l'escriptor Umberto Eco i el cardenal Carlo Martini, *En què creuen els qui no creuen?*

Sisena afirmació clau: El fet religiós, l'Església, hauria de tenir una visió cada vegada més autènticament universalista i menys exclusivista.

* * *

Fins aquí, constatacions i constatacions.

M'agradaria, però, anar acabant fent referència a tres qüestions que em semblen mètode o camins a seguir, ara i aquí, i que els creients d'avui, els cristians d'ara, els catòlics –si voleu– hauríem de tenir en compte.

Primer: AVANÇAR VERS UNA RECREACIÓ IDEOLÒGICA CONSTANT

Una «recreació», una «redefinició» de conceptes que haurà de ser forçosament patrimoni de la jerarquia o dels teòlegs oficials... per passar a ser quelcom propi, de qualsevol creient o persona humana. És un xic allò de la «imaginació al poder»!

Penso que tothom té dret a interpretar amb rectitud les idees que defineixen la nostra fe, com el Credo, els Manaments... per a entendre'ns. Certament que hi ha uns principis que s'han de consensuar, que cal una veu unitària d'Església. Però els cristians hem de ser adults i, a tall particular i de cara a l'exterior, secularitzats, sense pors, hem de donar respostes clares, posades al dia, entenedores, racionals, pedagògiques... sobre principis de la nostra fe. Perquè vivim d'unes explicacions o d'unes interpretacions que són obertes, retògrades, fora de lloc. Reivindico aquest espai personal, d'elocubració pròpia.

Posaré només un parell d'exemples per a fer-me entendre: Quina visió tenim de la idea de Déu? Quina definició donaríem? Quina se'ns dóna o se'ns ha donat fins ara? En Francesc Torralba, teòleg, diu que «la recerca continuada de Déu és, tal vegada, el motor últim de l'existència cristiana».

Voleu dir que no impera encara massa la idea d'un Déu que és el que ha deixat la simbologia tradicional o les representacions artístiques, si voleu ben intencionades però inadequades, per insuficients? Déu no té barba ni cabells blancs, ni porta túnica llarga, ni té una mena de triangle al cap, per corona. Déu és tota una altra cosa !

No és denunciable aquella visió de Déu que encara impera i que el considera com un factòtum, que ho fa tot, que ho decideix tot, que fa el que creu convenient... a esquenes d'un Home que no seria lliure i que es veuria abocat al fatalisme vingut «des de dalt»? Un Déu que ens recordaria els déus de l'antiga mitologia clàssica !

Hi ha un munt d'expressions en el llenguatge popular que suggereixen precisament aquesta idea llastimosa: «Déu ho ha volgut», «Déu l'ha castigat», «tan de bé li ha fet Déu»... Déu no vol mai el mal ni la malaltia de les persones. Ni preveu càstigs col·lectius per a ningú, en forma de terratrèmols o d'inundacions! L'existència del mal en el món és fruit de les mancances o negligències del ser o del gènere humà.

O un segon exemple: Quina idea real es té de la Resurrecció de Jesús, pedra angular de la nostra fe? I de l'Eucaristia? I dels Manaments? Se'n parla, de tot això? Sóc mestre i tot plegat em preocupa molt, des de la perspectiva d'educador o catequista. Deu ser allò de la «deformació professional»! Com fer entenedor un missatge rigorós i profund, sense caure en visions teatralístiques? De *Pastorets* de la Sala Cabañes, vaja.

Educació i educació. Versions i visions entenedores, posades al dia, poc misterioses, poc miraculoses. Llenguatge més planer, que no vol dir pas més superficial. Ens cal un esforç en tots aquests aspectes, realment ingent.

Potser moltes més persones «creurien» –i tal vegada molts més «joves»– si haguéssim sabut donar arguments més creïbles, més rigorosos. Més en el seu moment. Quines visions actualitzades tenim els creients sobre conceptes de l'origen de la vida o de l'univers? Quins conceptes tenim –actualitzats– de «mort» i de «més enllà»? Com redefiniríem això del «cel» i de l'«infern»? I el concepte d'«eternitat»? I així podríem anar posant exemples i més exemples.

Setena afirmació clau: La Religió, l'Església, ha de donar un missatge més rigorós, més posat al dia.

* * *

Segon: AVANÇAR VERS UN NOU PARADIGMA D'ESGLÉSIA COM A INSTITUCIÓ

En el decurs d'aquesta propera generació –ja no dic del proper segle o del proper mil·lenni– canviarà radicalment el concepte d'Església-Societat-Institució. De fet ha canviat ja molt i canviarà molt més encara. Hi ha un enorme camí fet des de l'època del «catolicisme sociològic» o de la «simbiosi Església-Estat» que tots hem viscut des de petits. La societat ja no té aquells lligams institucionals amb l'Església, però... cal avançar –s'avançarà– en altres sentits. També a tall d'exemple i per a començar des de baix. I el que vaig a dir és una autocrítica que ens incumbeix a tots:

- La parròquia tradicional ha de donar pas a una idea de comunitat que celebra la seva fe. El concepte de «parròquia-demarcació territorial» ... no té sentit. Abans es deia: «A aquesta parròquia hi ha... 20.000 persones». S'identificava «parròquia» amb «territori», perquè la «parròquia» donava uns serveis (baptismes, comunions, enterraments, etc...) que d'alguna manera hauran de ser suplerts, a la curta i a la llarga, per uns actes socials equivalents («enterraments civils», «casaments civils»...).

- Unes parròquies, centres reals d'experiència de fe i de celebració de sagraments, que hauran de repartir millor les forces, el treball d'equip, el que se n'ha dit Pastoral de conjunt, especialitzant-se un xic, segons possibilitats o segons realitats palpables (Catequesi, Càritas, Serveis Socials...), optimitzant esforços i no duplicant o multiplicant, per exemple, els actes de culte. Sense oblidar el fenomen del renaixement de la denominada «religiositat popular».

- Unes parròquies on s'hauran d'integrar absolutament, en un treball d'equip o de conjunt, els religiosos, les comunitats conventuals, les escoles confessionals... evitant discrepàncies.

- Unes comunitats unides (parròquies i ordes religiosos) que clarifiquin d'una vegada conceptes com «cultura religiosa plural», «cultura cristiana», «classe de religió catòlica», «ètica» o «catequesi». Aquí hi ha, al meu parer –i perdoneu-me– una tasca ingent i urgent. Inajornable.

- Unes parròquies que tinguin un «cens clar»! Que sàpiguen quins són els efectius reals de què disposen. Amb tots els respectes a tothom, cal no crear confusions entre «practicants ocasionals» i «participants habituals» (amb compromisos segons possibilitats). Malament es podrà avançar vers una «corresponsabilització» dels creients, vers una «democratització» de les nostres institucions jeràrquiques, si no queda clar aquest tema del «cens». Per això penso que és lloable el treball proposat pel sociòleg Joan Estruch de cara a demanar propostes concretes per quan s'hagi de designar, per exemple, els nostres bisbes, tenint present que en un futur proper han de canviar els responsables de diferents diòcesis de Catalunya.

- Unes comunitats cristianes que valorin com cal el paper del laic –home i dona– amb absoluta igualtat de condicions. I que sigui per «raons de principi», no només per «absència» de sacerdots o per la «minvada» de vocacions.

- Unes comunitats que –malgrat tensions o friccions internes– haurien de tenir totes uns organismes deliberatius i executius –els ara denominats consells pastorals– amb funcions clares i específiques per als sacerdots (sagramentalització, proclamació de l'Evangeli, presidència de les celebracions...), però que hauria d'alliberar-los

d'altres tasques que no han de ser forçosament pròpies del clergat.

- Unes comunitats que es nodreixin de les aportacions pròpies o dels treballs propis, eliminant els lligams umbilicals que ara relliguen d'alguna forma amb l'Estat, avançant cap a l'autosuficiència o l'autofinançament.

- Una Comunitat Eclesial –ara ja amb majúscula– que s'estructuri òbviament en arxiprestats, en bisbats, però que delegui cada vegada més les resolucions en aquests organismes –consells pastorals, arxiprestals o diocesans– i que serveixin per donar cada vegada més relleu a les conferències episcopals de cada país, per tocar de peus a terra i per adoptar resolucions, d'acord amb el tarannà propi de cada poble i de cada cultura, lluny d'interessos polítics sovint encoberts.

- Una Església, en definitiva, que potenciï sínodes i concilis i que pugui acabar de donar una imatge completament nova. Una Església que sàpiga renunciar als privilegis i a aquest paper encara massa altiu i arrogant, agosarat, del qual sovint fa mostra.

Vuitena afirmació clau: El fet religiós del segle XXI s'ha de traduir en una Església més participativa, amb decisions adoptades amb diàleg i consens, a qualsevol nivell.

* * *

Tercer: AVANÇAR VERS UNA NOVA PRAXIS RELIGIOSA

Rafael Díaz de Salazar, en un llibre titulat *Izquierda y Cristianismo* publicat fa un parell d'anys, reclamava un tipus de militància del creient que, a més dels valors de tot el que hem anat dient, tingués present altres aspectes fonamentals que no es poden marginar a les portes de l'any 2001. Goso resumir-los o adaptar-los en una mena d'interpretació ben lliure, que m'ha semblat interessant. Formen part d'una mena de decàleg que evidentment no pretén substituir els manaments tradicionals sinó que, en tot cas, els acaba d'arrodonir. Són redactats, a més, en versió positiva.

1r punt: El reafermament moral, l'aprofundiment propi, la visió mística de la persona, el trobar-te amb tu mateix, planteja una situació de l'individu, en un grau de serenor, d'equilibri emocional... sense els quals qualsevol altra acció és... simplement... «esnobisme, exhibicionisme, ostentació particular». Vol una visió de l'home ple d'ascetisme, que opti per la maduració, que estimi de veritat, deixant de banda interessos de qualsevol ordre. És l'home que sap despullar-se de qualsevol tipus d'interès i que vol viure una espiritualitat aprofundida al màxim. Apropant-se a la idea de perfecció que és Déu i que busca compartir l'experiència de la seva fe amb la comunitat.

Novena afirmació clau: El fet religiós del segle XXI ha de potenciar l'existència d'un home profundament ascètic. Que aspiri a la utopia de la Perfecció.

* * *

2n punt: Un home que, en íntima relació amb el que diem, visqui compromès per a incidir en el món proper on viu: casa, família... Perquè viure és... comprometre's a la vida de cada dia.

3r punt: Un home que sàpiga traduir aquest compromís en una mena d'internacionalisme solidari, superant fronteres o limitacions pròpies.

4t punt: Un home, una dona que tingui una idea clara i que propugni un equilibri entre «producció» i «consum», mesurat, raonat, amb un nou sentit del diner, amb projecció ètica. Que treballi per a un «creixement sostingut».

5è punt: Un home, una dona, que participi en tot. Que jugui net. Que rebutgi la corrupció i la foscor en el món de les relacions humanes. Que sàpiga trobar el seu lloc a les empreses, les escoles, als ajuntaments, a les associacions, als clubs...

6è punt: Un home que, sense mirar la butxaca i sense interessos creats, sàpiga donar sentit a les noves activitats creatives i a les noves ocupacions laborals (monitors, educadors del lleure, voluntariat, serveis socials...) sorgides dels denominats nous «jaciments» de treball.

7è punt: Un home que deixi de «mirar-se el melic» i projecti espais socials de convivència més amplis que els que tenim ara. Que superi els estrictes i limitats marcs de la cultura i de la civilització pròpies, obrint-se sense cap mena de recança, a les noves cultures i als nous pobles. Universalista.

8è punt: Una persona que sàpiga lluitar contra la marginació i l'exclusió social, tenint present els marginats, els pobres i molt particularment la realitat Nord-Sud. La realitat d'un món –el Nord– que explota i s'aprofita d'un altre món –el Sud–, vençut i vexat.

9è punt: Un ésser que sigui impulsor d'una veritable cultura de la pau. Que, desapareguda la Guerra Freda, sàpiga donar la volta a qualsevol situació injusta, tensa... que pugui aparèixer al nostre món, començant per les pròpies realitats i les friccions, de vegades no tan mínimes ni superficials.

I, finalment, 10è punt: Un home i una dona, un ésser humà, que sigui constant –algú ha dit que la tenacitat és la millor virtut– i que lluiti per aconseguir pautes de consens, unitàries, de conjunt... que no defalleixi en la construcció d'aquest món nou que és justament el món que desitja Jesús de Natzaret.

Desena afirmació clau: Una religió que possibiliti l'existència d'un home lliure, compromès amb la transformació del món vers uns ideals de Justícia.

* * *

Accepteu la bona voluntat de les meves paraules. Volen ser plenes de modèstia i de senzillesa però també... de rigor i d'exigència. No es tracta de donar lliçons de res ni a ningú, sinó de treballar amb profunda estimació conscients que, malgrat les crisis, els moments delicats i les defallences que puguem viure... els valors religiosos no podran mai deixar d'existir. Jesús ens ha dit que «estaria amb nosaltres fins a l'acabament dels segles». No és poc.

Moltes gràcies per haver-me escoltat.

Ramon Salicrú i Puig

A manera d'homenatge, introduïm tot seguit una breu nota biogràfica d'en Lluís Terricabres i Molera, en Terri, escrita per Manuel Cuyàs.

L'HOME DELS DISSABTES

Lluís Terricabres i Molera, el que molts anys després seria conegut a Mataró i a gairebé tot Catalunya simplement com *en Terri*, va néixer el 29 de juny de 1918 a Manlleu, a Osona. Va ser el fill únic d'una família «molt neta, molt honesta però molt pobra», segons la definició que ell mateix em va fer per al llibre *El manyà encès*, on explico la seva vida.

A principi del 1929, la família Terricabres es trasllada a Mataró, on el cap de família havia guanyat una plaça de guàrdia municipal a l'Ajuntament. El petit Terri s'enamora de seguida d'aquella ciutat de marina gran com no n'havia vist mai cap altra fins aleshores, una ciutat que, a diferència de Manlleu, tenia els dies clars i sense boira, un parc públic ample com un bosc, esglésies que semblaven catedrals, un Ajuntament que ocupava ell sol una illa de cases i botigues amb lletres de neó a l'exterior. Terri exercirà l'amor per Mataró fins al dia de la seva mort, el 27 d'octubre de 2000. A Mataró, hi donarà els vint-i-nou anys de la cèlebre tertúlia sabatina d'El Racó, a Mataró portarà els millors artistes plàstics catalans dels anys cinquanta i seixanta, a Mataró crearà els *ferros vinclats* i un petit món literari, a Mataró serà el cap de colla o un membre significat de molts projectes col·lectius.

L'ESCOLA DEL TREBALL

En Terri, un referent cultural a Mataró i a Catalunya, era un home de pocs estudis, almenys d'estudis convencionals i reglats. Va fer les primeres lletres a Manlleu, va assistir a escola a la ciutat d'adopció, però aviat va haver de deixar córrer els llibres i dedicar-se a treballar per ajudar econòmicament la família. Després de fer d'encolador durant dos anys a la fàbrica de cartonatges Mauri, el 12 de març de 1931 va entrar a la prestigiosa foneria Roure del carrer de Gravina: «des d'aquell dia va quedar decidit que jo seria manyà.» En aquella fàbrica, Terri coneix una sèrie de treballadors que li formaran la personalitat. En el llibre *El manyà encès* descriu els que li van fer més efecte. Eren gent d'esquerres, sindicalistes, catalanistes, seriosos i responsables. «Ara no tracto amb obrers –deia l'any 1985, quan vam publicar el llibre biogràfic– però els actuals no em semblen fets de la mateixa pasta.»

La proclamació de la República es va produir quan Terri feia exactament un mes que treballava a can Roure: «Jo, un vailet de tretze anys, eixelebrat i inconscient, potser no em vaig fer gaire el càrrec llavors de la càrrega històrica d'aquell dia, però quan vaig llegir en el rostre dels meus companys

de fàbrica una alegria i una emoció que mai abans no els havia vist manifestar davant de res, vaig comprendre que aquella era per a ells una data esperada des d'antic.» Si aquesta data el va marcar políticament –al vespre, a casa seva, la família va brindar «per una Espanya que no fos mai més totalitària, centralista i anticatalana»–, la lectura del llibre *Camins de França*, de Joan Puig i Ferreter, que li havia recomanat Enric Tria, el llibreter de la Rambla, el va marcar culturalment i el va empènyer a la militància sindicalista. Assistia als locals de la CNT i es va afiliar a les Joventuts Llibertàries.

ENTRE LA BARRA I LA RESPONSABILITAT

Els locals de la CNT eren al carrer Bonaire, on ara hi ha l'Ateneu de la Caixa Laietana. Una mica més enllà del mateix carrer hi havia l'Iris, local que, anys més tard, ocuparia el Casal Aliança. El dia que Terri, una mica cansat de la biblioteca monotemàtica del local de la CNT, va decidir entrar a la biblioteca de l'Iris, la seva vida futura va canviar d'una manera que ell en aquell moment no podia intuir. De la biblioteca, va passar a formar part de l'elenc teatral de l'Iris. Allí sent parlar per primer cop de Lorca, d'Azorín, d'Unamuno. Allí li recomanen d'anar a veure *Yerma*, al teatre Clavé, interpretada per Margarita Xirgu i Enrique Diosado, una experiència inoblidable que el durà a ser espectador de gairebé totes les estrenes teatrals de Barcelona. Allí coneix Josep Reniu i, sobretot, Josep Punsola. Molts anys després, acabada la guerra, el poeta i excursionista Josep Punsola seria una peça clau en la fundació de les tertúlies d'El Racó.

Per condició familiar i formació escolar, en Terri hauria d'haver estat un obrer anònim. Un obrer tan exemplar com es vulgui, però anònim. Per temperament hauria d'haver estat, a estones lliures, un pillet. En Terri va freqüentar els bordells dels Rocs, va ser un lector de literatura pornogràfica però a cada pas de la seva joventut trobava ara un llibreter, ara un company de feina, ara una companyia de teatre d'aficionats que el decantaven cap a l'interès per la cultura. Aquesta barreja de barra i responsabilitat, de frivolitat i seriositat va ser sempre la marca de fàbrica d'en Terri, la raó del seu encant i atracció personals i irrepetibles i l'explicació dels vint-i-nou anys seguits i ininterromputs de la seva obra magna: El Racó.

LA GUERRA, LA PRESÓ I ÀFRICA

L'any 1937, en Terri és reclutat per anar al front. A la maleta du els llibres *Romancero gitano* de Lorca, *Decapitacions* de Pere Quart, els *Quaderns de Poesia* de Tomàs Gracés i *Don Jaume el Conqueridor* de Serafí Pitarra. No en va poder llegir mai ni una plana i els va perdre tots en ple combat. Fa la guerra entre les terres de Terol i de Castelló. Un dia que havia sortit a fer una descoberta prop de Culla, va ser fet presoner per l'exèrcit nacional. Passant per presons de Morella, Saragossa i Lleó va arribar al camp de concentració gallec de Camposancos, a la ratlla de Portugal i molt a prop de la ciutat fronterera de Tui. S'hi va estar sis mesos. Després va passar a altres camps de Bilbao i de San Juan de Mozarrifar, a Saragossa. Aquí va saber que Barcelona i Mataró havien caigut i que la guerra s'havia perdut.

Torna a Mataró el dia 19 de juny de 1939. El pare és a l'exili. La mare pràcticament viu de la caritat. En Terri, prim, debilitat, està lliure però per poc temps. Uns dies després d'haver reingressat a la foneria de can Roure, uns policies el detenen. El torturen a la caserna d'Artilleria que hi havia a l'aleshores carrer Pinzón, ara avinguda del Maresme, i que ocupava l'actual avinguda de Jaume

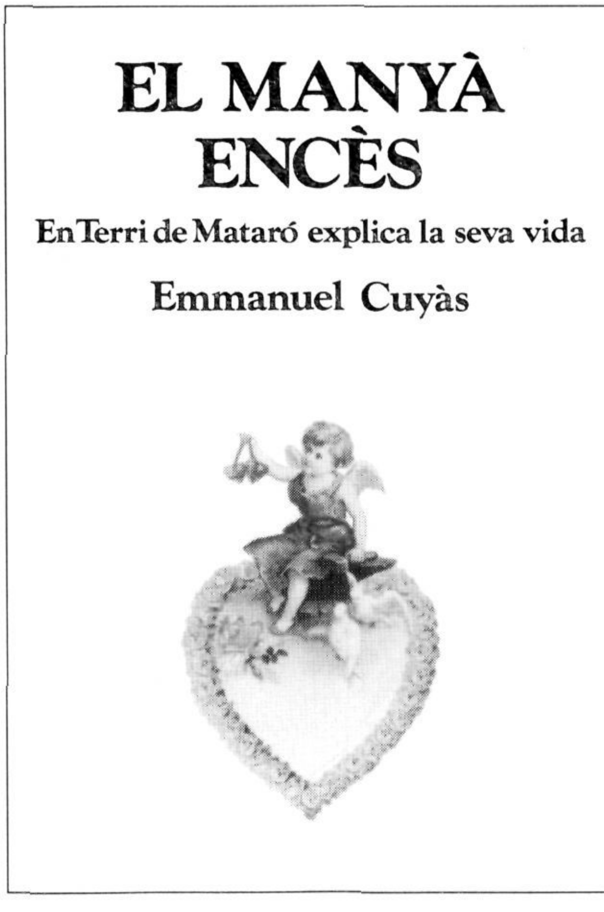

Portada del llibre *El manyà encès* (1985).

Recoder. Passa la nit al convent de les Caputxines, que estava habilitat com a camp de presoners, i més tard és tancat a la presó de Mataró, l'anomenada *mitja taronja*. L'acusen d'haver causat, indirectament, la mort de quatre oficials pel càrrec de comissari polític que en Terri havia exercit en els primers moments de la guerra.

El quatre de desembre de 1939 entrava a la Model de Barcelona. Un consell de guerra l'havia condemnat a dotze anys de presó. En va complir només dos gràcies a un indult, però pocs mesos després d'haver arribat a casa, la seva lleva, la del 39, va ser cridada a files. Va fer el servei als Batallons de Treballadors Castigats de l'Àfrica, l'experiència més amarga de la seva vida. Raons editorials van fer que el relat d'en Terri a l'Àfrica no sortís publicat al llibre *El manyà encès*. És un text inèdit que potser un dia caldrà donar a conèixer.

EL MANYÀ ENCÈS

En Terri torna a Mataró a la tardor de 1945. Té vint-i-set anys i unes ganes de viure i de fer coses que no es pot acabar. A partir d'aquell moment, aquell antic vailet eixelebrat inconscient, aquell obrer que amb prou feines ha anat a escola però que ha llegit poesia i novel·la en català i en castellà i que ha vist teatre i cinema, comença l'activitat frenètica que el farà famós pel país i que no aturarà fins molt al final de la seva vida. De dies treballa a can Roure i els vespres i els festius els dedica a l'agitació cultural. S'enrola al prestigiós i premiat equip de cine amateur d'Enric Fité, on retroba Josep Punsola i Josep Reniu. Hi fa primer d'actor i més tard, a la mort de Punsola, de guionista. Assisteix a les tertúlies literàries i musicals que l'empresari mataroní Joan Mas organitzava a casa seva. Participa en els actes commemoratius del centenari del primer tren de la Península. Funda el Cine Club amb Lluís Josep Comeron, Jordi Marfà, Joan Rectoret, Miquel Noè, Pep Roy i el fotògraf Masachs. A Barcelona, on «baixa» gairebé cada dissabte, es fa amic de Joan Barat i de Maria Aurèlia Capmany. Amb ells s'afegeix a les tertúlies de l'Ateneu, on hi ha Josep M. de Sagarra, Carles Riba, Joan Estelrich. Entra al London Club, on escolta Ángel Zúñiga. Puja al pis que Josep Puig i Cadafalch tenia al carrer de Provença i on es reunien Carles Riba i Ramon Aramon. L'amic Esteve Albert li presenta Joan Triadú, que llavors preparava la publicació de la revista *Ariel* amb Josep Palau i Fabre, Josep Romeu, Miquel Tarradell i Frederic Pau Verrié, un equip al qual després s'afegiran Alexandre Cirici, Enric Jardí i Rosa Leveroni. En Terri s'encarregarà de vendre i distribuir la revista, que és clandestina, entre els amics de Mataró. Als vespres d'aquells dissabtes barcelonins sopava un entrepà i anava al teatre, als concerts i fins i tot al Liceu. Sempre a general.

En Terri, al costat d'en Josep Puig i Cadafalch, en una sessió del Racó (abril de 1955).
Fotografia Masachs.

EL RACÓ

L'any 1949, en Terri descobreix a l'últim pis de l'edifici del Casal Aliança –el lloc on abans de la guerra havia pres el primer contacte amb el teatre–, unes golfes amb bigues de fusta i una llar de foc. És l'espai que sense saber-ho buscava des de feia molt temps per organitzar-hi la que seria l'obra de la seva vida. Va pensar que aquell lloc recollit i acollidor seria l'escenari perfecte per celebrar-hi unes tertúlies

semblants a les de casa l'amic Joan Mas, però més obertes. El dissabte de Carnaval de 1949 s'inaugurava El Racó amb una conferència a càrrec del poeta Lluís Gassó i Carbonell. Començava així una història de prop de trenta anys. Pel Racó hi van passar tots els intel·lectuals de pes de Catalunya i Mataró. La llista de personalitats, enorme, causa encara avui admiració i incredulitat. És cert que en Terri va comptar amb la col·laboració de Josep Punsola, del catedràtic Antoni Comas, que li va obrir les portes de molts estudiosos i professors universitaris, i de Joaquim Casas Busquets, que «reclutava» escriptors amics i redactava uns resums de les conferències els quals van evitar molts problemes amb la censura. El Racó, però, és l'obra de Terri i va néixer i es va desenvolupar d'acord amb el caràcter desimbolt, afable, net de manies de Terri. En Terri era qui tenia la capacitat de convèncer tot un Carles Riba, tot un Joan Fuster, tot un J.V Foix perquè un dissabte a la nit s'acostessin a Mataró i parlessin davant un auditori a canvi d'un plat de peus de porc –el més barat de la carta– servit al restaurant El Blinco. Molts intel·lectuals catalans recorden encara El Racó per on van passar, i recordaran per sempre aquell manyà de pell aspra i admirador de Frank Capra que els va donar l'oportunitat de parlar de cara a un públic en els anys més durs del franquisme.

En Terri va fer més. Va organitzar exposicions al Museu. Hi van passar Alcoy, Rovira-Brull, Hernández Pijuan, el grup del Dau al Set... La primera exposició individual de Tàpies es fa al Museu de Mataró i Terri hi era al darrera. Després, ell mateix es dedicarà a produir obra artística: els *ferros vinclats*, els *cromets*... També escriurà. L'any 1982 la Generalitat el va distingir amb la Creu de Sant Jordi i dos anys més tard l'Ajuntament de Mataró el declarava fill adoptiu de la ciutat.

La vida d'en Terri és la d'aquells joves que es van formar en els ideals de la República i que, lluny de rendir-se davant les adversitats, van lluitar fins al final dels seus dies per aquells mateixos ideals. En Terri es va mantenir fidel sempre als principis que li van trasmetre aquells obrers companys seus de la foneria de can Roure i a aquell brindis que la família va fer a casa seva a l'hora de sopar del dia 14 d'abril de 1931.

El vam enterrar el dia 28 d'octubre de l'any passat. Durant el funeral celebrat a Santa Maria, vaig llegir un text escollit del llibre *El manyà encès*. En Terri s'hi explicava així: «Els fills van néixer en dissabte tots dos. El dissabte ha estat de sempre un dia especial i màgic per a mi. En dissabte vaig conèixer la dona, un dissabte ens vam casar. El Racó ha estat una història de vint-i-nou anys de dissabtes. En dissabte vaig fer un infart i els dissabtes són els dies elegits pels cobradors per trucar a la porta de casa». El 28 d'octubre de 2000 era Sant Simó, festa petita de Mataró, era l'aniversari del primer tren de la Península i era dissabte.

Manuel Cuyàs

A partir dels seus records personals, Josep Puig i Pla ens parla d'en Lluís Terricabres i Molera, en Terri, ressaltant la seva personalitat, la seva humanitat, el seu caràcter i la seva bona manera de fer.

RECORDS D'EN TERRI AL LLARG DELS ANYS I D'ALGUNS FETS

Parlaré en aquest treball de Lluís Terricabres, *Terri*[1], no fent-ne una ressenya biogràfica, que ja hi ha qui ho ha fet i molt bé[2], sinó d'alguns moments que vaig viure o compartir amb ell o a prop d'ell. Em perdonarà el lector si ho faig així, però m'ha semblat que aquesta era una manera de fer-ho més directa i propera al tema tractat.[3]

* * *

Quan jo era jove, d'en Terri ja n'havia sentit parlar feia temps; més aviat per la banda de la meva mare. La meva àvia materna i la meva mare havien heretat i continuat de l'avi Joan Pla Comas un taller mecànic al carrer de Sant Antoni, on feien formes elèctriques per a la indústria tèxtil. També acceptaven altres encàrrecs i, de vegades en Terri –que ja s'havia posat pel seu compte– requeria alguna feina que l'encarregat del taller, Ricard Palau, en prenia la comanda; aquest darrer, home pràctic i gens amic de complicacions, ja rondinava quan el veia.

D'altra banda, el taller havia de menester alguns treballs que s'havien d'encarregar a un taller d'unes altres característiques, el del senyor Francesc Ximenes Castellà. Les feines realitzades en aquest taller les venia a cobrar a casa dels meus pares, al Camí Ral, Míriam Ximenes, filla de l'amo d'aquell taller i esposa de Lluís Terricabres.

DUES EXPOSICIONS D'EN TERRI

La meva mare acostumava a anar a veure les exposicions d'art i, de petit, a mi, ja m'hi portava. Normalment les mostres tenien lloc a la Biblioteca de la Caixa d'Estalvis –llavors encara «de Mataró»– i al Museu Municipal; parlo dels darrers anys cinquanta i primers seixanta. Un any, però, per Sant Joan, vam anar a veure una exposició diferent.

Aquell dia, com molts mataronins feien, vam anar a Vilassar de Mar, que era Festa Major. Hi anàrem tota la família, amb el meu pare i les meves germanes. Passejàrem, pujàrem als *caballitos* i anàrem a veure alguna cosa pròpia de la festa. En aquella ocasió la novetat va ser una exposició de «ferros vinclats», una cosa original, i que era d'en Terri. Tenia lloc a la sala d'exposicions de la Caixa de Pensions i quedava clar que allò exposat se sortia bastant del que fins aeshores jo havia vist com a art; de fet, em va semblar que molta gent que hi entrava, inclosos els meus pares, els va estranyar Déu n'hi do les formes que s'hi veien.

Uns anys més tard –jo ja era adolescent– vaig saber que aquest personatge especial, gros, bigotut, característic, que era en Terri, feia una altra exposició, que tampoc semblava «normal». En aquesta ocasió es tractava de «cromets»; què podia ser això? Crec que va ser la Míriam que ho va comentar a la meva mare i la va invitar a anar-hi.

Terri conversant amb el professor Martí de Riquer, a l'*homenatge a Antoni Comas*.

Fotografia Arxiu Comas-Lamarca.

Un diumenge a la tarda, jo venia amb la meva mare de Santa Maria –em sembla que havia tingut lloc alguna celebració religiosa especial– i cap al vespre vàrem entrar al Museu Municipal. Era la inauguració –això que més tard se'n va dir el *vernissage*–. Hi havia l'autor i gent que tenia pinta d'artistes i intel·lectuals, que no era pas –ben cert– el públic que estàvem acostumats a veure a casa. La meva mare, amb tot, també s'hi sabia moure: vam saludar els Terri, vam parlar amb algunes persones i ens en vam anar.

Per mi, doncs, en Terri anava lligat a expressions artístiques poc convencionals.

LA DELEGACIÓ D'ÒMNIUM CULTURAL

L'any 1971 es va obrir a Mataró la delegació d'Òmnium Cultural. Lluís Terricabres va ser una de les persones cridades a formar part de la primera junta, al costat de prohoms com Jaume Llavina, Jesús Segura, Joaquim Casas i Miquel Brullet, i de gent més jove com l'advocat Joaquim Bartra, Josep M. Ferrer i Gibert i Manel Salicrú.[4] I, entremig, ell, que no era assimilable ni als uns ni als altres.

Un cop vaig obtenir el títol de professor de català, em vaig anar a oferir a l'estatge de l'entitat per donar classes. Em van avisar al cap de poc temps que els interessava: em van cridar a una sessió de la Junta i en Joaquim Casas, que n'era l'home fort, em va fer una mica d'interrogatori i em va donar algunes «instruccions», i cap a fer classes a Cerdanyola i al Palau per a nois i noies!

En organitzar-se més classes de català –fora de l'horari escolar– es cridaren més professors. Així, es formà un grup que ens reuníem periòdicament per preparar les classes i coordinar-nos: Lluís Roca, Salvador Calsapeu, Anna Comas, Teresa Carreras i jo mateix. Vàrem decidir –joves agosarats!– que volíem un representant a la junta de la Delegació (tots érem socis de l'entitat). La Junta va acceptar, però ens van dir que ells triarien el representant. I en Casas decidí –democràticament, és clar!– que havia de ser jo, per no sé quines raons.

Per a mi, amb poc més de vint anys, assistir a aquelles reunions era una cosa nova i extraordinària, entre curiosa i al·lucinant; em permetia estar al costat d'unes persones bastant més grans que jo, algunes de molt relleu a la ciutat, que

Terri parlant a l'acte d'homenatge a Antoni Comas en ser anomenat catedràtic de la Universitat de Barcelona (12 de juny de 1965). Al mig dels dos, l'alcalde Pedro Crespo i Dolors Lamarca.

Fotografia Arxiu Comas-Lamarca.

parlaven de tot –de política, de l'Ajuntament, de cultura catalana, de qüestions locals; del diví i de l'humà–. Va representar per a mi, sens dubte, un esdeveniment i una experiència irrepetibles.

Aquell grup de senyors era més aviat com una penya, d'aquelles d'abans de la guerra, que es reunien als cafès i als salons dels ateneus i casinos. La conversa era crítica gairebé amb tot, i a vegades molt càustica. En algunes ocasions, la situació que es comentava semblava apocalíptica. Jo moltes vegades creia que no n'hi devia haver per tant.

Entremig d'aquests homes, també hi havia en Terri: suposava un contrapunt; no era un «senyor» com els altres, tampoc no era conservador com alguns d'ells, anava sense corbata, utilitzava un llenguatge més de carrer, amanit amb algun estirabot i alguna paraulota. Va ser el primer contacte una mica continuat i proper amb ell.

ACTIVITATS A MATARÓ

Em vaig ficar en el moviment de l'Assemblea de Catalunya i el dia «històric» del 18 de juliol de 1973, de constitució de l'Assemblea Democràtica de Mataró, tots els assembleistes érem a l'ermita de Sant Miquel de Mata. En Terri també hi era[5]. Circumspecte, aquell dia no semblava tenir por, però va deixar que intervinguessin persones més «polítiques».

Amb motiu de les eleccions municipals al «tercio familiar», de novembre del mateix any, l'Assemblea Democràtica va repartir uns fulls clandestins i per aquesta acció la policia ens va detenir a Josep M. Calsapeu i Layret i a mi mateix. Ens van deixar en llibertat al cap d'uns quatre dies. El vespre del mateix divendres que havíem sortit de la presó de Mataró, es representava una obra al teatre del Casal Aliança. Jo hi vaig anar i només en arribar en Terri es va acostar a saludar-me i a expressar la seva solidaritat: no sabeu com em va reconfortar aquell gest! En aquell moment vaig aprendre que hi ha accions i gestos que s'han de saber fer en ocasions determinades i oportunes.

En aquells anys jo freqüentava els ambients artístics; sobretot tenia certa relació amb alguns pintors: Novellas, Benítez, alguns del grup del carrer de Sant Pere més Alt. També amb Pere Casanovas, que va ser ajudant d'en Terri, i que ara és un excel·lent «artesà-artista» que «fabrica» les escultures d'importants autors com Berrocal, Palazuelo, Tàpies i altres.

A vegades, havia anat al taller on tots dos treballaven, al carrer de Cuba –desocupat de no fa gaire– i havia parlat amb Terri i Casanovas. Allò també era tot un món: petites escultures, ferros, trofeus, cromets solts, papers, revistes, esbossos, quadres de pintors, dibuixos; un univers artístic desordenat: el caos abans de la creació. Era fascinant; i quan me n'anava dubtava si allò era el treball, l'art, l'ordre o el desordre.

A la Fira de 1977, el cenacle del Racó[6] va acollir una xerrada dins el marc del Congrés de Cultura Catalana. Va ser el jurista Carles Viver i Pi-Sunyer qui va comparèixer per presentar la Campanya per les Institucions. El fet d'acompanyar el conferenciant em va permetre d'assistir a un sopar d'aquells mítics, que tenien lloc al restaurant Blinco de la muralla de Sant Llorenç. En aquesta ocasió només érem en Terri, el conferenciant i jo mateix. El menú, unes magnífiques faves a la catalana i un segon que no recordo –no van ser els peus de porc de consuetud–; i cap a les golfes del Casal! En acabat, em sembla que en Terri i la seva dona, la Míriam, ens van dur amb altres amics a la botiga de xarcuteria que ella va regentar a la plaça de l'Ajuntament un temps i que es deia *Pickwick*.

Al cap de dos anys, el 1979, es van convocar les primeres eleccions municipals democràtiques. Terri, que deia que ell només havia militat en un

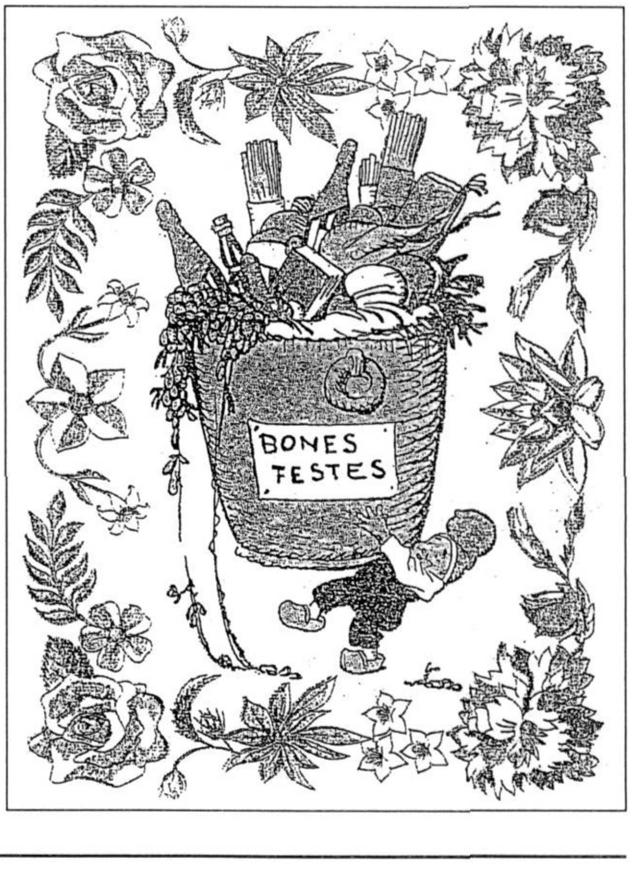

Una nadala d'en Terri.

partit polític, l'independentista Estat Català[7], va ser candidat per Esquerra Republicana de Catalunya, en una llista que encapçalava Josep Reniu. La manera com explicava que anava a la llista i sobre les perspectives que tenien, no cal dir –per aquells que el van conèixer– que no tenia res a veure amb la propaganda ni el màrqueting polític.

AL DEPARTAMENT DE CULTURA DE LA GENERALITAT

L'any 1980 va ser contractat per la Generalitat de Catalunya: del taller i dels encàrrecs d'ordre divers que li queien, no es pot dir que en visqués amb gaire facilitat (felicitat, potser sí). Suposo que per influència del que era el seu amic íntim, el professor Antoni Comas i Pujol, molt proper als alts càrrecs de la Conselleria de Cultura del moment, li van encomanar una feina de subaltern. Li van dir, emperò, que més endavant hauria de posar en marxa una sala d'exposicions als baixos del Palau Moja (Rambla-Portaferrissa), que fins a inicis del 2001, deslliurats d'un llogater, no s'haurà posat en marxa.

La primavera del 1981 vaig veure uns anuncis a la premsa pels quals el Departament de Cultura de la Generalitat volia cobrir unes places relacionades amb l'ensenyament del català per a adults; la feina, deien, era per tres mesos. Vaig pensar que era interessant, que és el camp en el qual jo treballava llavors, que era bo per fer currículum i que tres mesos no lligaven massa i, per tant, tindria temps de fer altres coses. Vaig presentar la sol·licitud i vaig tenir una entrevista amb Isidor Marí, que era el cap del Servei al qual m'havia d'integrar, de la Direcció General de Política Lingüística.

Al cap de pocs dies em van dir que m'havien triat. M'expliquen que fóra convenient que m'incorporés a la feina de seguida, ja que s'havia de preparar el curs següent. Uns dies abans, però, quan vaig anar a formalitzar els papers i signar el contracte, vaig anar a saludar en Terri; ell estava a l'edifici de la Rambla, al Palau Marc, tocant al monument a Colom. Em va proposar d'anar a dinar amb ell, la Míriam i altra gent de la conselleria, tot noies, tècniques i administratives.

Em va dir que, si no em feia res, aniríem al lloc on ells anaven normalment, un restaurant popular amb pinta de mala mort, a l'altra banda de la Rambla. El restaurant era freqüentat per gent diversa, que es movia per aquells indrets, incloses dones de la vida, entès en el sentit més clàssic del terme. El restaurant era net i per un preu mòdic es feien uns dinars que no estaven pas malament. Hi vaig tornar algun dia més –un cop jo ja treballava a la Direcció General de Política Lingüística–, a dinar amb els Terri i la seva companyia; a vegades, s'hi afegia la seva filla Elisenda, que feia alguns transports per a la mateixa Conselleria.

La meva direcció general era a tocar de la plaça de Sant Jaume –al carrer de Sant Honorat– i en Terri, per la seva feina, havia d'anar del lloc

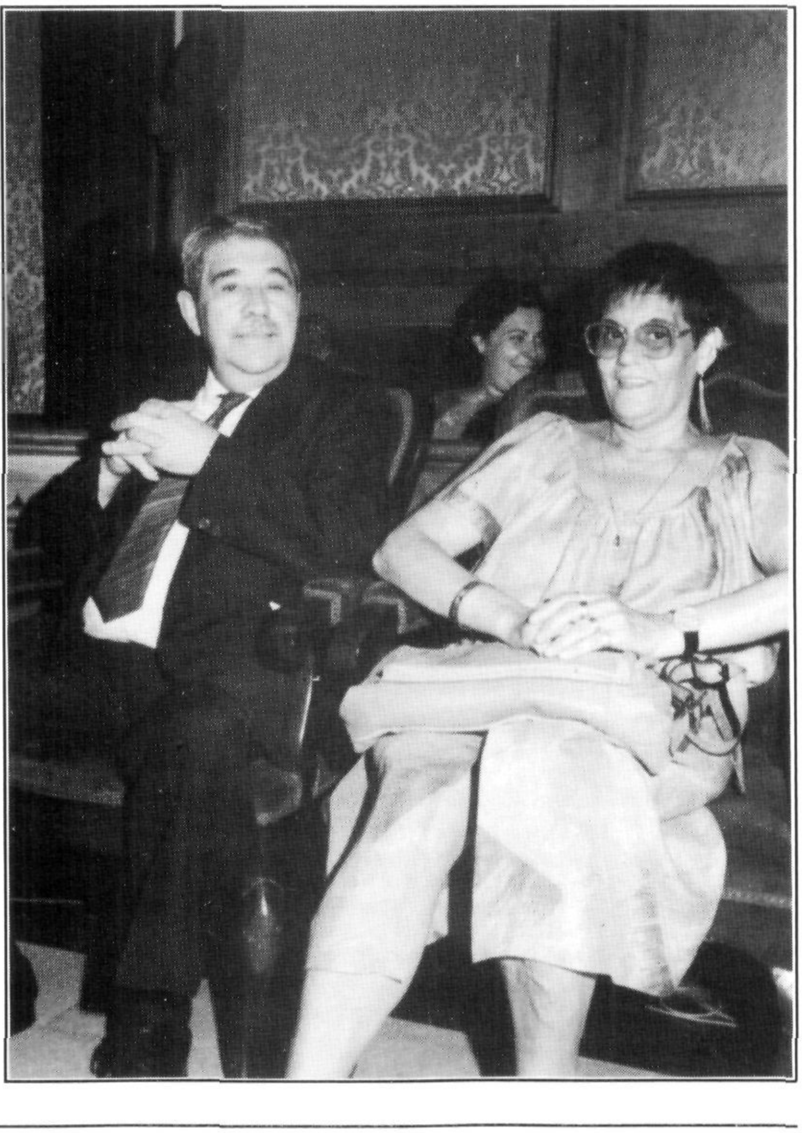

Terri i la seva esposa Míriam, el dia de la designació com a fill adoptiu de la ciutat (Ajuntament de Mataró, 23 de juliol de 1985).

on treballava fins al nostre gairebé cada dia; a vegades, a la tarda i tot. Arribava vestit amb americana i corbata –mai no va dur uniforme de subaltern– i l'escut de la Generalitat a la solapa; em saludava, a mi i gairebé a tothom, ja que s'hi havia fet amic, per comentar fets i incidències de tot ordre.

En aquell edifici hi havia Aina Moll i Albert Manent, persones que ell coneixia molt bé de tots els seus anys d'activisme cultural. Allí es produïa allò tan xocant que ha explicat el mateix Albert Manent: aquest tractava a en Terri de vós i en Terri a Manent –que era un director general– de tu, com havien fet sempre tots dos.[8]

ALTRES RECORDS

Quan vaig ser elegit regidor de l'Ajuntament em va felicitar, com sempre ho feia quan a un amic hi concorria algun motiu que ho justifiqués, encara que hi haguessin diferències de pensament o de criteris. El veia, llavors, només de tant en tant; algun dia quan ell arribava a Mataró des de la feina o en algun acte cultural.

En arribar a la jubilació (el «jubileu», que ell en va dir), més tard que els altres, per manca d'anys de cotització crec, se'l va veure més per la ciutat. I va seguir fent, amb més dedicació encara, quadres de cromets, trofeus, escrits i poemes, que de fet no havia deixat mai.

Vaig poder seguir de prop el procés pel qual se'l va nomenar fill adoptiu de la ciutat i tenir el goig de votar alguns acords del Ple de l'Ajuntament. I també d'assistir a la formalització d'aquesta iniciativa, especialment el que en podríem dir «acte d'investidura», el 23 de juliol de 1985: en Terri aquell dia estava absolutament «tocat», en veure que la seva ciutat d'adopció el reconeixia d'aquesta manera. Es va emocionar com poques vegades.

L'any 1991 des del Patronat de Fires, li vam encarregar el cartell de la Fira Comercial –cada any ho fèiem a un autor diferent–. Ell no era pintor ni dibuixant, però era prou artista com per fer-ho. Va idear una composició de cromets, plena de coses de menjar i d'objectes de mercat i jocs d'infants, deliciosa.

Recordatori del funeral, anvers i revers.

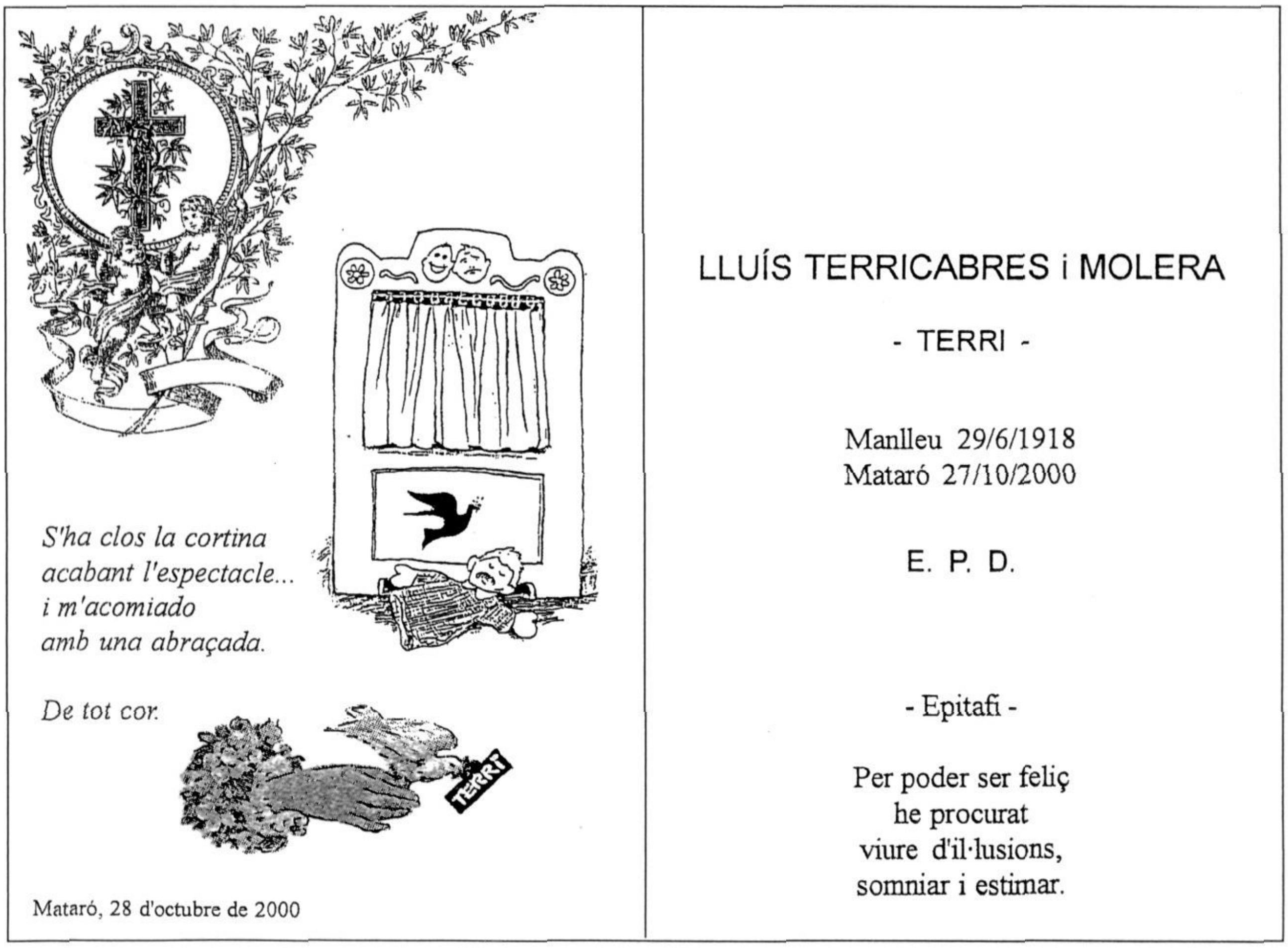

Va estar tan cofoi de rebre l'encàrrec i de fer el cartell, que un cop començada la Fira va demanar per estar-se a l'estand de l'organització –el que fins fa poc hi ha hagut a l'antic Parc Central, al costat del bar– i atendre els ciutadans que demanaven un exemplar d'aquest cartell i que volien que en Terri els el signés. Els responsables organitzatius de la Fira estaven encantats veient com ell fruïa com un infant i crec que els exemplars disponibles es van acabar.

Josep Puig i Pla

NOTES.

1.- Lluís Terricabres i Molera (Manlleu 1918, Mataró 2000), va arribar a Mataró amb els pares l'any 1929.

2.- EMMANUEL CUYÀS, *El manyà encès. En Terri de Mataró explica la seva vida*. Editorial Pòrtic (Barcelona 1985).

3.- Amb motiu de la seva mort, esdevinguda el 27 d'octubre del 2000, es van publicar ressenyes i articles de diferents autors a *El Punt*, edició Maresme, els dies 28 i 29 d'octubre i 1 de novembre (Manuel Cuyàs, Teresa Màrquez, Josep Fradera, Pep Andreu i J. Puig i Pla i reaccions de Jordi Pujol i Manuel Mas) i a «5 Cèntims» de *Cap Gros* (núm. 645) del 3 de novembre (Francesc Castanyer, Manuel Cuyàs, Agàpit Borràs, S. Martínez Saurí i Jordi Pujol).

4.- Opuscle *25 anys d'Òmnium Cultural a Mataró (1971-1996)*. Mataró: Delegació de Mataró d'Òmnium Cultural - Patronat Municipal de Cultura, 1996, p. 17.

5.- MANUEL CUSACHS I CORREDÓ, JOSEP PUIG I PLA, *L'Assemblea Democràtica de Mataró (1973-1977). Una pàgina de la lluita per la llibertat*. Ed. del Maresme-Robafaves Ed. (Mataró 1983), p. 21.

6.- La tertúlia d'El Racó va funcionar des de 1948 fins a 1978.

Referències a El Racó, a més d'EMMANUEL CUYÀS, *op. cit.*, a ALBERT MANENT, *Solc de les hores. Retrats d'escriptors i de polítics*. Ed. Destino (Barcelona 1988), p. 40; i *Retorn a abans d'ahir. Retrats d'escriptors i de polítics*, Ed. Destino (Barcelona 1993), p. 83.

7.- ALBERT MANENT, *Retorn a abans d'ahir*, p. 177.

8.- Article «Homenatge a Lluís Terricabres» (sic) a *El Punt*, edició Maresme, de 29 de juny de 1998, dia en què va tenir lloc un acte d'homenatge a can Palauet amb motiu del vuitantè aniversari d'en Terri.

— DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA —

Traient la barca (març 1916). Fotografia Pineda. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Traient la barca (març 1916). Fotografia Pineda. MASMM. Arxiu d'Imatges.

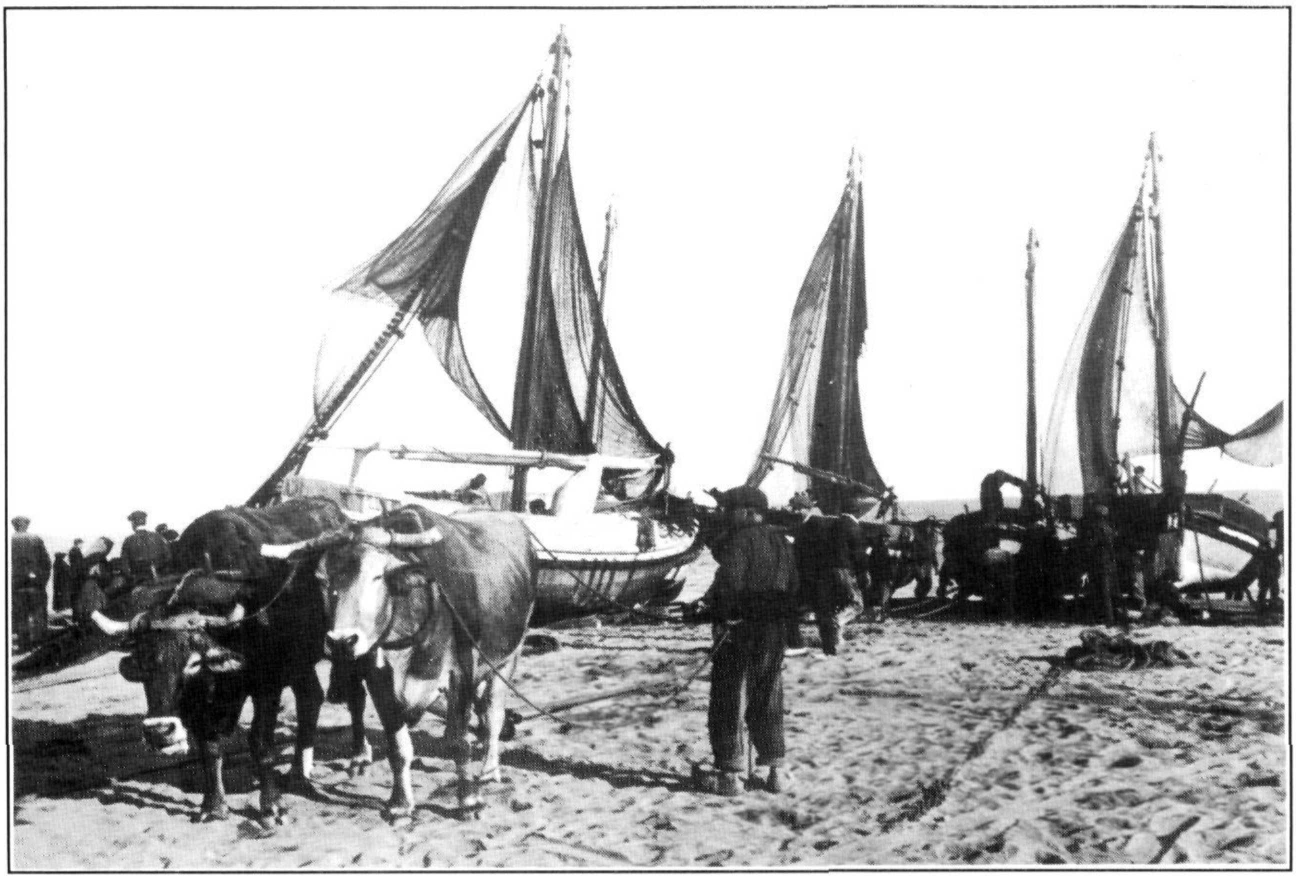

Barques a la platja mataronina (març 1916). Fotografia Pineda. MASMM. Arxiu d'Imatges.

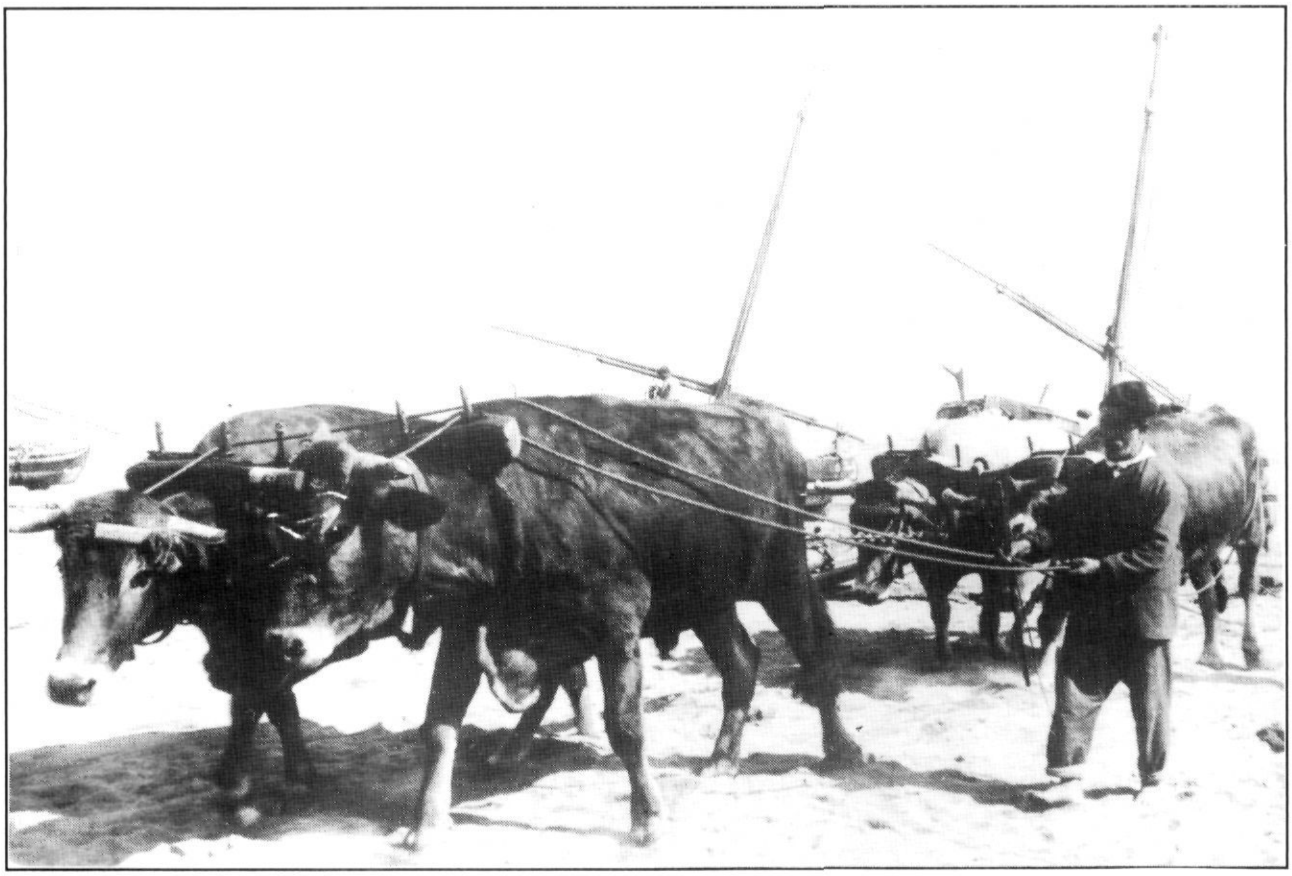

Els bous a la platja (març 1916). Fotografia Pineda. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Escena familiar a la platja de Mataró (març 1916). Fotografia Pineda. MASMM. Arxiu d'Imatges.

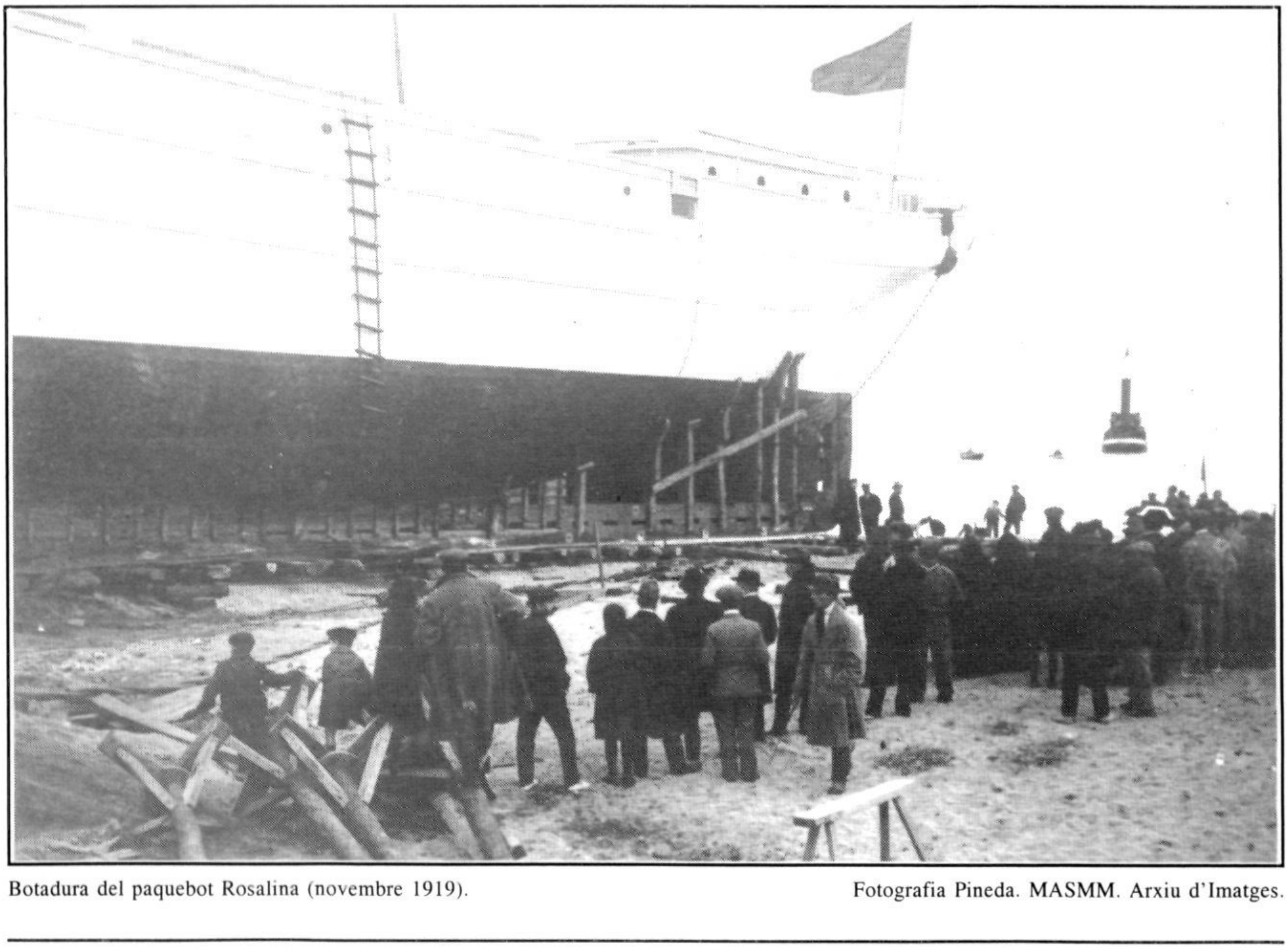

Botadura del paquebot Rosalina (novembre 1919). Fotografia Pineda. MASMM. Arxiu d'Imatges.

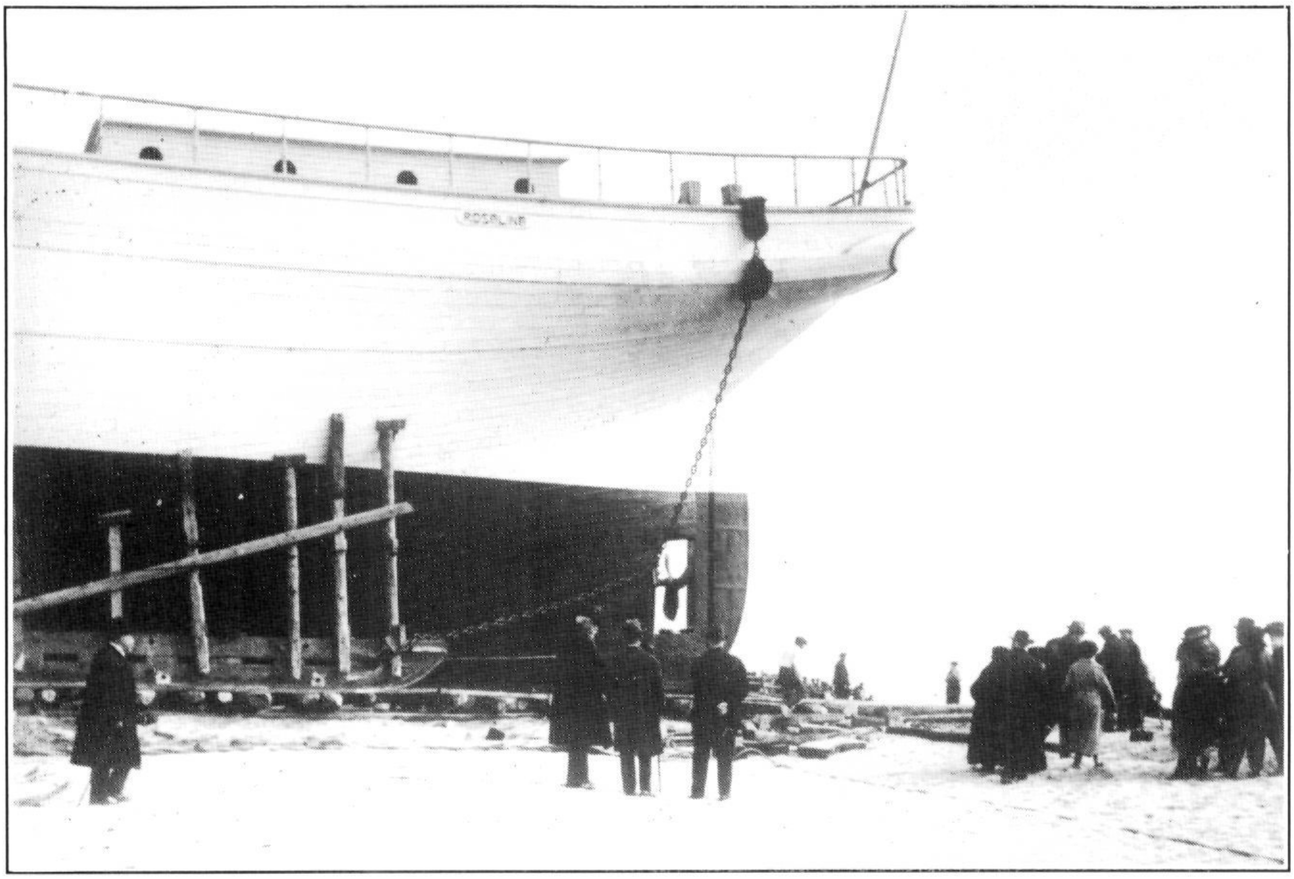

Botadura del paquebot Rosalina (novembre 1919). Fotografia Pineda. MASMM. Arxiu d'Imatges.

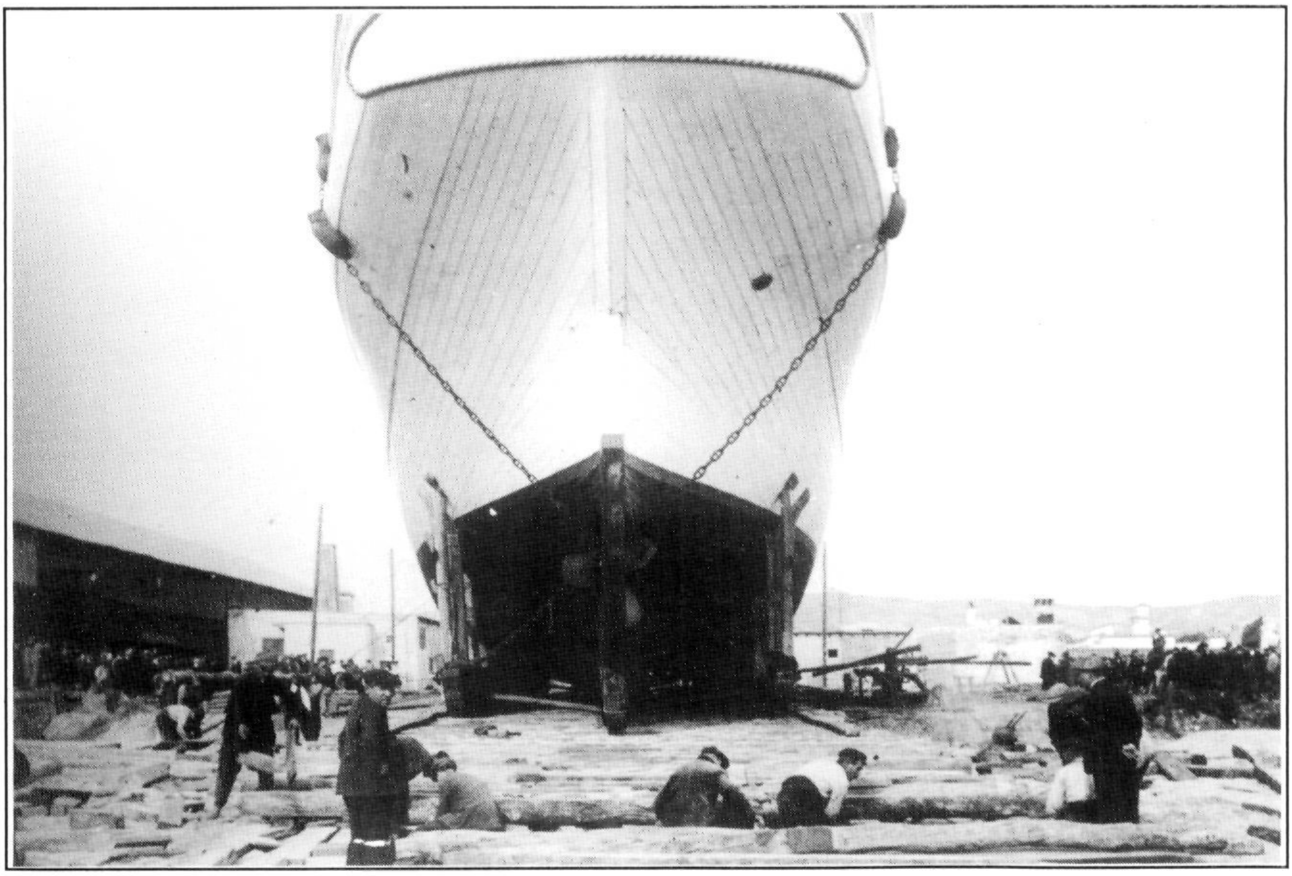

Botadura del paquebot Rosalina (novembre 1919). Fotografia Pineda. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró

Col·labora:

Patronat Municipal de Cultura

MATARÓ